

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (8 5) 239 6170 / 239 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

Analitinė apžvalga
26/96

**Pramonės politika Europos Sąjungoje: ateities
konkurencingumas ir finansai**

Patarėjas Lukas Grinius
Tel.: (0 5) 209 6193, el. p. lukas.grinius@lrs.lt

Patarėja Aistė Griškonytė-Jasinskė
Tel. (0 5) 239 6182, el. p. aiste.griskonyte@lrs.lt

2026-09-01

*Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.
Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.
© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2026*

Turinys

1. ES pramonės politika.....	3
1.1. Strateginės autonomijos ir ekonominio saugumo koncepcijos.....	4
1.2. Europos lustų aktas	5
1.3. Konkurencingumo kompasas	6
1.4. ES pramonės politikos instrumentai ir poveikis konkurencingumui	9
1.5. ES pramonės politikos poveikis pasaulinėje rinkoje	11
2. ES pramonės konkurencingumą mažinantys iššūkiai.....	11
2.1. Kliūtys bendrojoje rinkoje	12
2.2. Produktivumo ir inovacijų atotrūkis	13
2.3. Pramonės priklausomybė nuo iškastinio kuro ir investicijų.....	14
2.4. Tiekimo grandinių pažeidžiamumas ir strateginė priklausomybė.....	16
3. Žaliosios ir skaitmeninės transformacijos įtaka ES konkurencingumui.....	17
4. ES konkuravimas su JAV pramonės ir technologijų srityje.....	20
5. ES ir Kinijos konkurencija pramonės ir technologijų srityje	23
6. ES prekybos apsaugos priemonės	26
6.1. Ateities iššūkiai	27
7. Priemonių efektyvumas	28

Šiame darbe apžvelgiama Europos Sąjungos (ES) pramonės politika, pagrindiniai iššūkiai ir poveikis Europos konkurencingumui, žaliosios ir skaitmeninės transformacijos įtaka. Taip pat aptariama, kaip ES siekia konkuruoti su JAV ir Kinija pramonės bei technologijų srityje.

Geopolitinė įtampa, energetiniai iššūkiai ir sparti technologinė transformacija lėmė poreikį ES peržiūrėti pramonės politiką, prioritetą skiriant regiono atsparumui, konkurencingumo didinimui ir siekiui stiprinti strateginius sektorius.

Svarbu pažymėti, kad ES pramonės konkurencingumas – sisteminis klausimas. Visų pirma, ES konkurencingumą mažina aukštesnės energijos kainos, bendrosios ir kapitalo rinkų fragmentacija, per mažas rizikos kapitalas, lėtas inovacijų komercializavimas, gebėjimų trūkumas ir strateginės tiekimo priklausomybės. ES daug tikisi iš žaliosios transformacijos, kuri, ilgainiui gali švelninti iškastinio kuro importą ir kurti švarių technologijų rinkas, tačiau pereinamuoju laikotarpiu – reikalauja didelių investicijų ir gali mažinti konkurencingumą. Skaitmenizacija didina našumą ir padeda kompensuoti darbo jėgos trūkumą, bet jos nauda priklauso nuo duomenų, infrastruktūros, kapitalo, vienodų taisyklių, kt.

ES atsakas grindžiamas „atviros strateginės autonomijos“ ir ekonominio saugumo idėja, įgyvendinama pagal principą „skatinti–apsaugoti–bendradarbiauti“: pasirinktas ne ekonominis atsiejimas nuo Kinijos, o tikslinis rizikų mažinimas. Esminis darbe nustatytas poslinkis – konkurencingumo ir saugumo politikos suartėjimas: prekyba, investicijų kontrolė, technologijos ir gamybos pajėgumai vis dažniau valdomi kaip vienos sistemos elementai. 2020–2026 m. sukurtas precedento neturintis instrumentų arsenalas – nuo Lustų, Kritinių žaliavų ir Nulinės taršos pramonės aktų iki Konkurencingumo kompaso, Švarios pramonės kurso, STEP, „InvestAI“, Užsienio subsidijų reglamento ir pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo.

ES, kiek įmanoma, siekia išlaikyti esamas pozicijas tradicinėse pramonės šakose, tokiose kaip automobilių, plieno, chemijos, kt., tačiau tuo pačiu reaguoja į situaciją rinkoje, ypač siekdama

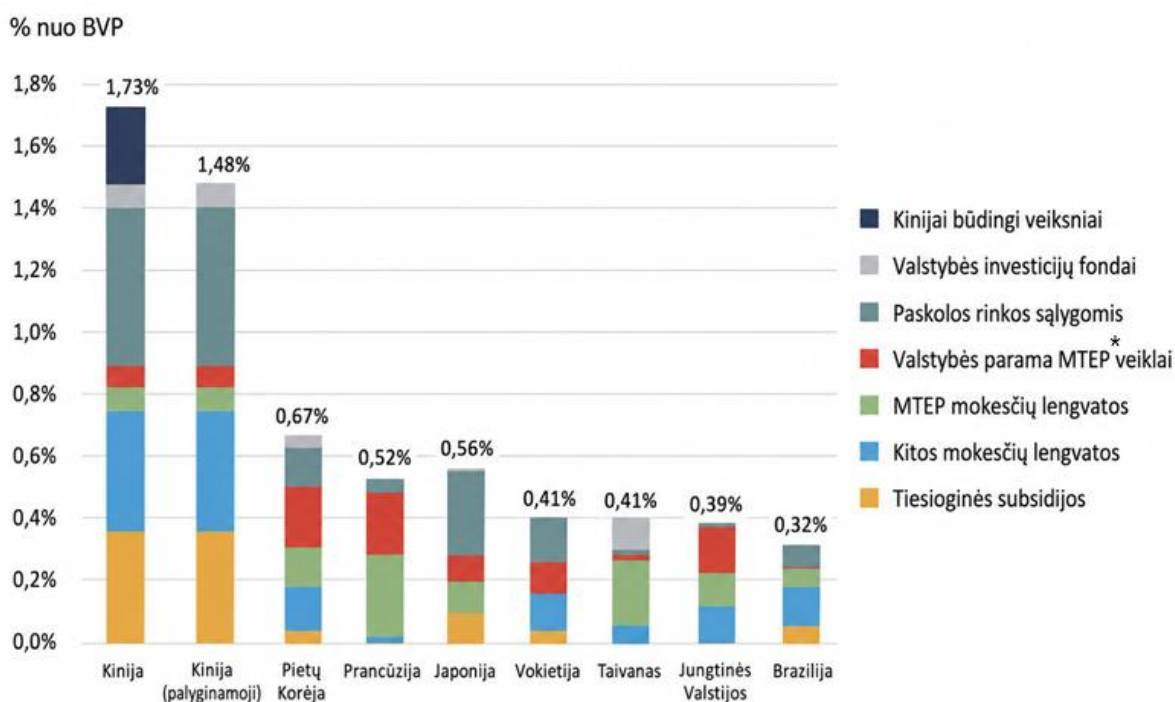
mažinti energijos kaštus. Tai kartu leistų sumažinti priklausomybę nuo rizikingų išorės tiekėjų, ypač energetikos srityje.

Pastebėta, kad priemonių efektyvumas nevienodas. Pagrindinės kliūtys yra įgyvendinimo svertų ir fiskalinio pajėgumo stoka: ES priemonės daugiausia remiasi persikirstytomis, o ne naujomis lėšomis, jas riboja valstybių narių nesutarimai dėl bendro finansavimo. Gynybinės prekybos priemonės trumpuoju laikotarpiu stabdo pramonės bazės eroziją, tačiau pamatinio produktyvumo ir inovacijų atotrūkio jos neįveikia.

ES pramonės konkurencingumui didinti būtini sisteminiai sprendimai, dažnai vadinami dvejopa pertvarka, kas reiškia, kad jie turi apimti prieinamos energijos užtikrinimą, technologijų pažangą, sprendimus dėl efektyvaus ES vidaus rinkos veikimo (greitesnis leidimų išdavimas, pakankamas privataus kapitalo mastas, efektyvus koordinavimas ES lygmeniu), kt.

1. ES pramonės politika

ES susiduria su sudėtingu konkurencingumo iššūkiu: lėtėjančiu produktyvumo augimu, deindustrializacijos rizika ir didėjančia priklausomybe nuo išorės tiekėjų strateginėse tiekimo grandinėse, ypač nuo Kinijos ir JAV. Tarptautinė aplinka, kuria rėmėsi ankstesnis Europos augimo modelis – atvira daugiašalė prekyba, pigi importuojama energija ir stabili geopolitinė tvarka – iš esmės pasikeitė. Mario Draghi ataskaitoje būklė apibūdinta kaip egzistencinis iššūkis: nesiėmus radikalių reformų, Europos laukia lėta, bet nuosekli ekonominio svorio ir gerovės erozija¹.

1 pav. Pramonės politikos išlaidos pagrindinėse ekonomikose, 2019 m.

Pastaba. Vertinami tik instrumentai, kuriems kiekybiškai įvertinti turimi pakankami duomenys.

* MTEP – moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra

Šaltinis: CSIS 2022. *Red Ink: Estimating Chinese Industrial Policy Spending in Comparative Perspective*

Pastarąjį dešimtmetį pasaulyje ryškiai sustiprėjo pramonės politika: Kinijoje – įvairiomis valstybės subsidijomis ir susijusiomis programomis, JAV – Lustų ir mokslo aktu, Infliacijos

¹ European Commission. *The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi*.
https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/draghi-report_en

mažinimo aktu ir kitomis priemonėmis. Kaip rodo CSIS tyrimas, Kinija pramonės politikai 2019 m. duomenimis skyrė proporcingai keletą kartų daugiau išteklių nei bet kuri kita didžioji ekonomika². Vienas ES skiriamųjų bruožų – intensyvus reguliavimas, kuris, didėjant poreikiui vykdyti veiksmingą pramonės politiką, gali didinti administracinę naštą ir lėtinti investicinių projektų įgyvendinimą. Vis dėlto, kaip pažymima Draghi ataskaitoje, pagrindinė Europos problema yra ne idėjų ar mokslinio potencialo stoka, o nepakankamas gebėjimas komercializuoti inovacijas ir plėtoti jas dideliu mastu – ataskaitoje pažymima, kad nė viena per pastaruosius penkiasdešimt metų nuo nulio sukurta ES įmonė nepasiekė rinkos kapitalizacijos, viršijančios 100 mlrd. EUR³.

Ataskaita pabrėžė tris veiksmų kryptis: inovacijų atotrūkio su JAV ir Kinija mažinimą, ypač pažangiųjų technologijų srityje; dekarbonizacijos ir konkurencingumo suderinimą; saugumo didinimą ir kritinių priklausomybių mažinimą. Draghi ataskaitoje apskaičiuota, kad šiems tikslams pasiekti ES reikia papildomų maždaug 750–800 mlrd. EUR investicijų per metus, t. y. apie 4,4–4,7 proc. ES BVP – tai istoriškai precedento neturintis investicijų šuolis, viršijantis pokario Maršalo plano santykinį mastą⁴.

1.1. Strateginės autonomijos ir ekonominio saugumo koncepcijos

Naujausio etapo ES pramonės politikos conceptualinė ašis yra „atviros strateginės autonomijos“ idėja. Ji reiškia Europos Sąjungos gebėjimą savarankiškai priimti sprendimus ir veikti strategiškai svarbiose srityse, užtikrinti ekonomikos atsparumą bei apsaugoti esminius interesus, kartu išsaugant ekonomikos atvirumą tarptautinei prekybai, investicijoms ir taisyklėmis grindžiamam daugiašaliam bendradarbiavimui. Siekiama nustatyti priklausomybes, kurios dėl tiekimo koncentracijos, ribotų pakeitimo galimybių ar geopolitinio spaudimo galėtų sutrikdyti ES gebėjimą veikti pagal savo prioritetus. Komisija prie tokių sričių priskyrė, be kita ko, kritines žaliavas, puslaidininkius, baterijas, vaistų veikliąsias medžiagas, debesijos infrastruktūrą ir kitas žaliajai bei skaitmeninei transformacijai būtinas technologijas⁵.

Ši kryptis įgyvendinama per tarpusavyje susijusias technologinio suverenumo ir rizikų mažinimo principus. Technologinis suverenitetas reiškia gebėjimą kurti, kontroliuoti, diegti ir apsaugoti technologijas, infrastruktūrą, duomenis bei gamybinius pajėgumus, nuo kurių priklauso ekonomikos, visuomenės ir valstybės institucijų veikimas. Todėl ES pramonės politika vis labiau orientuojama į vidaus mokslinės, technologinės ir pramoninės bazės stiprinimą, gamybos pajėgumų plėtrą, tiekimo šaltinių diversifikavimą ir strateginių vertės grandinių apsaugą. Rizikų mažinimas savo ruožtu grindžiamas selektyviu ir proporcingu požiūriu: priemonės nukreipiamos į konkrečias pažeidžiamas tiekimo grandines, jautrias technologijas ar kritinę infrastruktūrą, o ne į bendrą ekonominių ryšių su konkrečia valstybe nutraukimą.

Santykių su Kinija atžvilgiu šio požiūrio pagrindas suformuluotas 2019 m. dokumente „ES ir Kinija. Strateginė perspektyva“⁶. Tikslioje dokumento formuluotėje Kinija apibūdinta keturiais vienu metu galiojančiais vaidmenimis: kaip bendradarbiavimo partnerė srityse, kuriose tikslai sutampa; derybų partnerė, su kuria reikia suderinti interesus; ekonominė konkurentė, ypač siekiant technologinės lyderystės; ir sisteminė varžovė, propaguojanti alternatyvius valdymo modelius. Tokia klasifikacija sąmoningai palieka galimybę diferencijuoti ES politiką pagal konkrečią sritį: bendradarbiauti sprendžiant klimato kaitos, sveikatos ar kitus pasaulinius iššūkius, tačiau kartu reikalauti abipusiškumo, vienodų konkurencijos sąlygų, ginti ES technologinius, ekonominius bei politinius interesus. 2023 m. Europos Vadovų Taryba dar kartą patvirtino šį požiūrį ir nurodė, kad ES mažins kritines priklausomybes, diversifikuos tiekimo grandines bei taikys rizikų mažinimo

² CSIS 2022. *Red Ink: Estimating Chinese Industrial Policy Spending in Comparative Perspective*: <https://www.csis.org/analysis/red-ink-estimating-chinese-industrial-policy-spending-comparative-perspective>.

³ European Commission. *The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi*

⁴ European Commission. *The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi*:

⁵ European Commission. *Strategic dependencies and capacities*: https://commission.europa.eu/system/files/2021-05/swd-strategic-dependencies-capacities_en.pdf

⁶ European Commission. *EU-China – A strategic outlook, 2019*: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019JC0005>

priemonės ten, kur tai būtina. Kartu aiškiai pabrėžta, kad ES nesiekia visiško ekonominio atsiejimo ar užsidarymo nuo Kinijos.

Praktinę principų išraišką suteikė 2023 m. Europos ekonominio saugumo strategija⁷. Joje išskirtos keturios prioritetinės rizikų grupės: rizika tiekimo grandinių atsparumui; grėsmės kritinės infrastruktūros fiziniam ir kibernetiniam saugumui; strateginių technologijų saugumo ir technologijų nutekėjimo rizika; taip pat ekonominių priklausomybių pavertimas politinio spaudimo arba ekonominės prievartos priemone. Šios rizikos turi būti valdomos tikslingai, proporcingai ir remiantis konkrečiu jų vertinimu, kartu išlaikant ES patrauklumą prekybai ir investicijoms.

Strategija grindžiama trimis tarpusavyje papildančiais ramsčiais – „skatinti–apsaugoti–bendradarbiauti“:

- stiprinti bendrąją rinką, ES konkurencingumą, mokslinių tyrimų, technologijų ir pramonės pajėgumus bei investicijas į strategines vertės grandines.
- taikyti tikslingas priemones investicijų tikrinimo, dvejopo naudojimo technologijų eksporto kontrolės, mokslinių tyrimų saugumo, technologijų nutekėjimo ir kitose jautriose srityse.
- diversifikuoti ekonominius ryšius ir stiprinti partnerystes su valstybėmis, su kuriomis ES sieja bendri ekonominio saugumo interesai, įskaitant patikimesnių žaliavų, technologijų ir kitų strateginių išteklių tiekimo grandinių kūrimą.

Naujoji ES pramonės politika gali būti apibūdinama kaip konkurencingumo ir saugumo politikos suartėjimas. Pramonės pajėgumai, technologinė lyderystė, prekybos politika, investicijų kontrolė ir tarptautinės partnerystės vis dažniau vertinami ne kaip atskiros politikos sritys, bet kaip vienos ekonominio saugumo sistemos elementai. ES siekia išlikti atvira pasaulio ekonomikai, tačiau šis atvirumas tampa labiau sąlyginis: jis derinamas su abipusiškumo, atsparumo, diversifikavimo ir gebėjimo prireikus savarankiškai veikti reikalavimais.

Nuo 2025 m. ši kryptis toliau plėtojama Konkurencingumo kelrodyje, Švarios pramonės kurse ir atnaujintoje ES ekonominio saugumo politikoje, kurioje daugiau dėmesio skiriama koordinuotam esamų prekybos, investicijų, technologijų ir pramonės politikos priemonių taikymui.

1.2. Europos lustų aktas

Europos lustų aktas – viena svarbiausių ES pramonės politikos priemonių, skirtų stiprinti Europos pozicijas strategiškai svarbioje puslaidininkių vertės grandinėje. Juo prisidedama prie ES tikslo iki 2030 m. reikšmingai padidinti Europoje gaminamų pažangiausių ir tvarių puslaidininkių dalį. Aktas apima iniciatyvą „Lustai Europai“, paramą novatoriškiems gamybos įrenginiams ir tiekimo grandinių stebėsenos bei reagavimo į krizes mechanizmą. Taip siekiama didinti gamybos pajėgumus ir geriau susieti Europos mokslinius tyrimus, lustų projektavimą, bandomąją gamybą ir komercinį technologijų pritaikymą⁸.

Akto struktūrą sudaro trys ramsčiai: iniciatyva „Lustai Europai“, apimanti projektavimo platformą, bandomąsias linijas, kompetencijos centrus, kvantinių lustų technologijas, įgūdžių stiprinimą ir finansavimo prieinamumo gerinimą; tiekimo saugumo ir atsparumo sistema, sudaranti palankesnes sąlygas integruotos gamybos įrenginiams bei atvirosioms ES gamykloms ir patikslinanti valstybės pagalbos vertinimo principus novatoriškiems „pirmiesiems tokios rūšies“ projektams; taip pat tiekimo grandinės stebėsenos, valstybių narių ir Komisijos koordinavimo bei reagavimo į puslaidininkių krizes mechanizmas.

Akto poveikis ES konkurencingumui pirmiausia pasireiškia ne vien tiesiogiai didesne lustų gamyba, bet ir mažesne sisteminė rizika platesnei pramonei. Puslaidininkiai yra būtini automobilių, pramonės įrangos, energetikos, telekomunikacijų, medicinos, kosmoso ir gynybos sektoriams, todėl

⁷ European Commission. Joint Communication on the European Economic Security Strategy, 2023: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023JC0020>

⁸ European Parliament and Council of the European Union. 2023. Regulation (EU) 2023/1781 establishing a framework of measures for strengthening Europe's semiconductor ecosystem and amending Regulation (EU) 2021/694. Chips Act: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1781/oj>

tiekimu sutrikimai gali sustabdyti daug didesnės vertės galutinių produktų gamybą. Didesni vietiniai pajėgumai, atsargų ir tiekimu grandinių stebėseną bei patikimesni ryšiai su partneriais gali sumažinti gamybos prastovas ir padidinti Europos įmonių gebėjimą vykdyti ilgalaikes investicijas. Šiuo požiūriu Akto nauda konkurencingumui gali būti didesnė, negu rodo vien ES pasaulinės lustų rinkos dalies pokytis. Taip pat siekiama padėti greičiau komercializuoti Europoje sukurtas technologijas, skatinti inovacijų sklaidą į tradicinius pramonės sektorius ir kurti aukštos pridėtinės vertės darbo vietas. Be to, didelės lustų gamyklos gali formuoti tiekėjų, mokslinių tyrimų centrų ir kvalifikuotos darbo jėgos klasterius, stiprinančius regionų inovacinį potencialą.

Vis dėlto Europos Audito Rūmų 2025 m. specialiojoje ataskaitoje konstatuota, kad, nors Akto įgyvendinimas suteikė politikai naują impulsą ir padaryta pagrįsta pažanga, pagal dabartinę priemonių apimtį labai mažai tikėtina, kad leis pasiekti didelių pokyčių. Remiantis 2024 m. Komisijos parengta prognoze, bendroji ES dalis pasaulinėje puslaidininkinių vertės grandinėje nuo 9,8 proc. 2022 m. iki 2030 m. padidėtų tik iki maždaug 11,7 proc. Audito Rūmų vertinimu, 86 mlrd. EUR numatomų investicijų yra gerokai mažiau už pasaulinės pramonės kapitalo poreikius: vien didžiausi gamintojai 2020–2023 m. buvo numatę apie 405 mlrd. EUR investicijų⁹.

Akto poveikį riboja finansavimo ir įgyvendinimo fragmentacija. Didžioji numatomų investicijų dalis priklauso nuo valstybių narių biudžetų ir privačių įmonių sprendimų, o Komisija tiesiogiai valdo tik palyginti nedidelę finansavimo dalį. Dėl to parama gali koncentruotis didesnę fiskalinę erdvę turinčiose valstybėse ir keliuose stambiuose projektuose, didindama konkurencingumo skirtumus ES viduje. Taip pat egzistuoja rizika, kad subsidijos bus skiriamos projektams, kurie ir be viešosios paramos būtų įgyvendinti, arba kad daugiausia dėmesio bus skiriama pažangiausiems lustams, nors Europos automobilių ir pramonės sektoriams itin svarbūs ir brandesnių technologijų puslaidininkiai.

Europos Audito Rūmų vertinimu, dabartinės priemonės greičiausiai nebus pakankamos ambicingiems tikslams pasiekti, o ES santykinė dalis pasaulinėje puslaidininkinių vertės grandinėje iki 2030 m. gali padidėti neženkliai. Lustų aktas taip pat savaime neišsprendžia aukštų energijos kainų, specialistų trūkumo, sudėtingų leidimų procedūrų, ribotų kapitalo rinkų ir priklausomybės nuo importuojamų žaliavų bei gamybos įrangos problemų. Todėl jo poveikis ES konkurencingumui priklausys nuo suderinimo su energetikos, prekybos, kapitalo rinkų ir kritinių žaliavų politika. Audito Rūmų ataskaitoje Komisijai rekomenduota skubiai iš naujo įvertinti, ar Lustų akto tikslai ir priemonės tebėra realistiški, sistemingai stebėti kliūtis ir prireikus imtis korekcinio veiksmų¹⁰.

Komisija 2026 m. birželio 3 d. pateikė oficialų Lustų akto 2.0 reglamento pasiūlymą. Naujasis pasiūlymas rodo reikšmingą politikos poslinkį nuo gana siauro gamybos pasiūlos skatinimo prie platesnės ekosistemos ir rinkos kūrimo strategijos. Pirminę politiką prireikė iš esmės papildyti: stiprinti ES lygmens koordinavimą, spartinti leidimų išdavimą, plačiau remti visą vertės grandinę, skatinti ne tik pasiūlą, bet ir Europos pramonės paklausą bei mažinti priklausomybę nuo pavienių išorės investuotojų. Vis dėlto tai kol kas yra teisėkūros pasiūlymas, kurio galutinis turinys priklausys nuo Parlamento ir Tarybos derybų¹¹.

1.3. Konkurencingumo kompasas

2025 m. sausio 29 d. Komisija pristatė Konkurencingumo kompasą – pirmąją ašinę naujosios kadencijos iniciatyvą, paverčiančią Draghi ataskaitos rekomendacijas struktūriniu 2024–2029 m. kadencijos darbotvarke¹². Nors pats komunikatas teisiškai neprivalomas, jame kiekvienam veiksmui numatytas konkretus teisėkūros iniciatyvų kalendorius, todėl Kompasas veikia kaip visos Komisijos

⁹ European Court of Auditors. 2025. *Special report 12/2025: The EU's strategy for microchips*: <https://www.eca.europa.eu/en/publications?ref=SR-2025-12>

¹⁰ European Court of Auditors. 2025. *Special report 12/2025: The EU's strategy for microchips*

¹¹ European Commission. *Proposal for the Chips Act 2.0*: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/chips-act-2>

¹² European Commission. 2025. *A Competitiveness Compass for the EU*, COM(2025) 30 final: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/competitiveness-compass_en

ekonominės politikos koordinavimo karkasas¹³. Jo architektūrą sudaro trys ramsčiai – inovacijos, dekarbonizacija ir konkurencingumas bei saugumas ir priklausomybių mažinimas – ir penki horizontalūs įgalintojai: reguliavimo supaprastinimas, vidaus rinkos gilinimas, finansavimas, įgūdžiai ir politikos koordinavimas.

Pirmasis ramstis skirtas inovacijų atotrūkiui nuo JAV ir Kinijos mažinti. Jame numatyta ES startuolių ir plėtros strategija, iniciatyva „Apply AI“, padedanti stambiajai pramonei diegti dirbtinį intelektą ir robotiką, dirbtinio intelekto gigafabrikų kūrimas, taip pat vadinamojo 28-ojo teisinio režimo pasiūlymas, leisiantis įmonėms veikti pagal vieną bendrą taisyklių rinkinį visoje ES¹⁴. Ramstį papildo Kompase suplanuoti strateginėms technologijoms – puslaidininkiams, pažangiosioms medžiagoms, biotechnologijoms, robotikai ir kosmoso technologijoms – skirti teisėkūros aktai, tokie kaip Kvantinių technologijų, Skaitmeninių tinklų, Europos inovacijų ir Europos mokslinių tyrimų erdvės aktai¹⁵.

Antrasis ramstis dekarbonizaciją traktuoja ne kaip konkurencingumo suvaržymą, o kaip augimo veiksnį, jeigu ji tinkamai integruojama su pramonės, konkurencijos ir prekybos politika: jo pagrindinės priemonės – Švarios pramonės kursas, Įperkamos energijos veiksmų planas, Pramonės dekarbonizacijos spartinimo akto pasiūlymas ir specialūs veiksmų planai energijai imliems sektoriams, tokiems kaip plienas, metalai ir chemija.¹⁶ Trečiasis ramstis saugumo ir atvirojo strateginio savarankiškumo aspektus integruoja į ekonominę politiką: numatytos švariosios prekybos ir investicijų partnerystės žaliavų, švariosios energijos ir technologijų tiekimui užsitikrinti, bendra kritinių žaliavų pirkimo platforma ir viešųjų pirkimų taisyklių peržiūra, leisianti įtvirtinti europinę pirmenybę kritiniuose sektoriuose.¹⁷

Iš horizontaliųjų įgalintojų daugiausia dėmesio sulaukė reguliavimo supaprastinimas: Kompase išpareigota sumažinti administracinės atskaitomybės našta bent 25 proc. visoms įmonėms ir bent 35 proc. mažosioms bei vidutinėms įmonėms¹⁸. Kiti įgalintojai įgyvendinami per Horizontaliąją bendrosios rinkos strategiją, Taupymo ir investicijų sąjungą, kuri turėtų nukreipti ES namų ūkių santaupas į produktyvias investicijas, Įgūdžių sąjungą ir naują Konkurencingumo koordinavimo priemonę,¹⁹ o 2028–2034 m. daugiamečių finansinės programos pasiūlyme keturiolika esamų programų sujungiama į vieną Europos konkurencingumo fondą²⁰. Komisijos pasiūlyme fondui numatyta 234,3 mlrd. EUR, o su juo glaudžiai susietai programai „Europos horizontas“ – 175 mlrd. EUR. Kartu tai sudarytų apie 409 mlrd. EUR, arba maždaug penktadalį siūlomo beveik 2 trln. EUR vertės būsimo ES biudžeto. Jeigu pasiūlytos sumos būtų patvirtintos vykstant deryboms dėl 2028–2034 m. daugiamečių finansinės programos, šios lėšos būtų skirtos Europos konkurencingumui, moksliniams tyrimams ir inovacijoms stiprinti, o pats Europos konkurencingumo fondas daugiausia remtų strateginių technologijų kūrimą, diegimą, gamybos masto didinimą ir pramoninę gamybą Europoje.

¹³ Wolters Kluwer Competition Law Blog. 2025. *A Competitiveness Compass for the EU*:

<https://legalblogs.wolterskluwer.com/competition-blog/a-competitiveness-compass-for-the-eu/>

¹⁴ Herbert Smith Freehills Kramer. 2025. *EU Competitiveness Compass: What does this signal for regulatory simplification?*: <https://www.hsfkramer.com/notes/esg/2025-posts/EU-Competitiveness-Compass--What-does-this-signal-for-regulatory-simplification->

¹⁵ ERRIN. 2025. *The Competitiveness Compass for the EU is out*: <https://errin.eu/news/competitiveness-compass-eu-out>.

¹⁶ Herbert Smith Freehills Kramer. 2025. *EU Competitiveness Compass: What does this signal for regulatory simplification?*

¹⁷ European Commission, 2025. *A Competitiveness Compass for the EU, COM 30 final*:

https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/competitiveness-compass_en.

¹⁸ European Commission, 2025. *An EU Compass to regain competitiveness and secure sustainable prosperity*:

https://ireland.representation.ec.europa.eu/news-and-events/news/eu-compass-regain-competitiveness-and-secure-sustainable-prosperity-2025-01-29_en

¹⁹ Wolters Kluwer Competition Law Blog. 2025. *A Competitiveness Compass for the EU*

²⁰ Council of the European Union, 2025 *Competitiveness compass*:

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/competitiveness-compass/>

2025 m. vasario 26 d. paskelbtas Švariosios pramonės kursas – pagrindinė antrojo ramsčio įgyvendinimo priemonė – dekarbonizaciją ir konkurencingumą sujungia į vieną augimo strategiją²¹. Susitarimas orientuotas į du tarpusavyje susijusius segmentus – energijai imlias pramonės šakas (plieną, metalus, chemiją), kurioms reikia skubios paramos dėl aukštų energijos kainų ir nesąžiningos pasaulinės konkurencijos, ir švariųjų technologijų sektorių, laikomą būsimo konkurencingumo pagrindu. Švarios pramonės kursu dar kartą patvirtinta ES kryptis iki 2050 m. pasiekti klimato neutralumą ir remtas siekis iki 2040 m. 90 proc. sumažinti grynąjį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, palyginti su 1990 m. Šis 2040 m. tikslas teisiškai privalomas tapo 2026 m. priėmus Reglamentą (ES) 2026/667²². Struktūriškai jis grindžiamas šešiais verslo aplinkos veiksniais: įperkama energija, pirmaujančiomis rinkomis, finansavimu, žiedišku ir prieiga prie žaliavų, pasaulinėmis rinkomis bei partnerystėmis ir įgūdžiais.²³

Finansinė susitarimo dimensija numato sutelkti daugiau kaip 100 mlrd. EUR ES švariųjų technologijų gamybai remti²⁴. Šiam tikslui Komisija siūlo įsteigti Pramonės dekarbonizacijos banką, kurio 100 mlrd. EUR finansavimo tikslas grindžiamas Inovacijų fondo lėšomis, papildomomis apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos pajamomis ir InvestEU peržiūra²⁵. Kaip bandomasis būsimo banko etapas 2025 m. spalio 10 d. paskelbtas pirmasis ES masto 1 mlrd. EUR vertės pramonės procesų šilumos dekarbonizavimo aukcionas (IF25), o gruodį pradėta priimti paraiškas²⁶. Aukcionui pateikti 85 pasiūlymai iš 14 valstybių, pateiktų pasiūlymų finansavimo poreikis aukciono biudžetą viršijo 1,4 karto²⁷. Lygiagrečiai iš dalies pakeistas InvestEU reglamentas, padidinant garantijų pajėgumą ir taip pritraukiant iki 50 mlrd. EUR švariųjų technologijų, švariojo judumo ir atliekų mažinimo investicijoms, o pagal programą „Europos horizontas“ paskelbtas specialus 450 mln. EUR kvietimas²⁸. 2025 m. priimta Švariosios pramonės valstybės pagalbos sistema, supaprastinusi pagalbos atsinaujinančiąjai energetikai, pramonės dekarbonizacijai ir švariųjų technologijų gamybos pajėgumams tvirtinimą²⁹. Vis dėlto šios sumos vertintinos bendrame investicijų poreikio kontekste: pačios Komisijos skaičiavimu, 2030 m. tikslams pasiekti kasmet reikės apie 1,24 trln. EUR investicijų, todėl lemiamą reikšmę turės privataus kapitalo pritraukimas³⁰.

Kartu su Europos investicijų banku pradedama įgyvendinti 500 mln. EUR vertės bandomoji programa, kuria remiamos verslo elektros energijos pirkimo sutartys – teikiamos finansinės garantijos energijai imlioms pramonės šakoms bei mažosioms ir vidutinėms įmonėms; taip pat įgyvendinamas

²¹ European Commission, 2025. The Clean Industrial Deal: a joint roadmap for competitiveness and decarbonisation: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/clean-industrial-deal_en

²² Regulation (EU) 2021/1119 as regards the setting of a Union intermediate climate target for 2040: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32026R0667>

²³ Morgan Lewis, 2025. EU Clean Industrial Deal: A New Plan to Bring Together Climate Action and Competitiveness: <https://www.morganlewis.com/pubs/2025/07/eu-clean-industrial-deal-a-new-plan-to-bring-together-climate-action-and-competitiveness>.

²⁴ European Commission, 2025. The Clean Industrial Deal: a joint roadmap for competitiveness and decarbonisation

²⁵ Borenus. 2025. Clean Industrial Deal to Promote European Competitiveness and Decarbonisation: <https://www.borenus.com/legal-alerts/2025/02/28/clean-industrial-deal-to-promote-european-competitiveness-and-decarbonisation/>

²⁶ European Commission, 2025. Commission publishes Terms and Conditions for the first pilot auction for industrial heat decarbonisation with a budget of €1 billion: https://climate.ec.europa.eu/news-other-reads/news/commission-publishes-terms-and-conditions-first-pilot-auction-industrial-heat-decarbonisation-budget-2025-10-10_en

²⁷ European Commission, 2026. Innovation Fund 2025 auctions attract almost €10 billion of bids from European industry for decarbonisation support: https://climate.ec.europa.eu/news-other-reads/news/innovation-fund-2025-auctions-attract-almost-eu10-billion-bids-european-industry-decarbonisation-2026-03-20_en

²⁸ European Commission, 2026. Clean Industrial Deal: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/clean-industrial-deal_en

²⁹ CMS Law-Now. 2025. Clean Industrial Deal: EU Plan for Decarbonisation: <https://cms-lawnow.com/en/ealerts/2025/07/clean-industrial-deal-eu-plan-for-decarbonisation>

³⁰ UNEP Finance Initiative. 2025. Making the Clean Industrial Deal bankable: Recommendations to scale sustainability across EU industry: <https://www.unepfi.org/industries/banking/making-the-clean-industrial-deal-bankable-recommendations-to-scale-sustainability-across-eu-industry/>

1,5 mlrd. EUR vertės elektros tinklų gamybos priemonių paketas, skirtas remti Europos elektros tinklų komponentų tiekimo grandinės³¹.

Siekama kurti pirmaujančias švarių produktų rinkas. 2026 m. numatyta Viešųjų pirkimų direktyvų peržiūra atveria kelią ir ES kilmės prekių reikalavimams³². Šią kryptį konkretizavo iš Komposo kilęs Pramonės dekarbonizacijos spartinimo aktas, kuriuo siekiama iki 2035 m. padidinti gamybos pramonės dalį iki 20 proc. ES BVP. Pasiūlyme numatyti „pagaminta ES“ ir mažo anglies dioksido pėdsako reikalavimai viešuosiuose pirkimuose bei paramos schemose, leidimų išdavimo spartinimas per skaitmeninį vieno langelio principą ir pramonės gamybos spartinimo zonos valstybėse narėse³³. Mažo anglies dioksido kiekio vandenilio ir kito mažo anglies dioksido kiekio kuro reguliavimas sukonkretintas 2025 m. priėmus Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2025/2359, kuriuo nustatyta išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimo dėl mažo anglies dioksido kiekio kuro vertinimo metodika³⁴.

Žiediško ir žaliavų saugumo srityje susitarimas numato 2026 m. Žiedinės ekonomikos aktą ir ES kritinių žaliavų centrą, kuris valstybių narių ir suinteresuotų įmonių vardu vykdys bendrus žaliavų pirkimus; ši kryptis papildė Kritinių žaliavų akto įgyvendinimą, pagal kurį 2025 m. kovą patvirtinti pirmieji 47 strateginiai projektai trylikoje valstybių narių³⁵. Pažymėtina, kad lankstesnės valstybės pagalbos taisyklės kelia subsidijų lenktynių tarp valstybių narių ir vidaus rinkos fragmentacijos riziką – t. y. priešingą efektą, nei siekiama – todėl susitarimo sėkmė priklausys nuo ES lygmens finansavimo priemonių, pirmaujančių rinkų kūrimo, energijos rinkos integracijos ir tarptautinių veiksmų suderinamumo³⁶.

1.4. ES pramonės politikos instrumentai ir poveikis konkurencingumui

Strateginių technologijų Europai platforma (STEP) – koordinacinis mechanizmas, nukreipiantis vienuolikos esamų ES programų finansavimą į tris strateginių technologijų kategorijas: skaitmenines ir giliausias technologijas, švarią ir efektyvą išteklių naudojimo technologijas bei biotechnologijas; papildomas tikslinis asignavimas – 1,5 mlrd. EUR sustiprinimas Europos gynybos fondui³⁷. Svarbus platformos instrumentas yra STEP suverenumo ženklas – ES kokybės žymuo, kurį Komisija suteikia STEP tikslus atitinkantiems projektams, įvykdžiusiems atitinkamų Komisijos tiesiogiai valdomų programų kvietimuose nustatytus minimalius kokybės reikalavimus. Ženklas negarantuoja finansavimo, tačiau padidina projekto matomumą ir gali palengvinti galimybę gauti paramą iš kitų ES ar nacionalinių finansavimo šaltinių. Tam tikrų sanglaudos politikos fondų valdymo institucijos gali skirti paramą tokį ženklą gavusiam projektui be naujo kokybės vertinimo, jeigu projektas atitinka konkretaus fondo reglamentą, programos tikslus ir kitas finansavimo sąlygas³⁸.

2026 m. kovą Komisija paskelbė, kad STEP iš viso mobilizavo 29 mlrd. EUR: beveik 14 mlrd. EUR iš Komisijos valdomų programų ir daugiau kaip 15 mlrd. EUR, kuriuos 20 valstybių narių ir jų regionai perprogramavo iš savo sanglaudos politikos asignavimų; be to, 2025 m. gruodį gynybos reglamentu STEP taikymo sritis buvo išplėsta ketvirtuoju – gynybos technologijų – sektoriumi³⁹.

³¹ Lexology Nazali, 2025. *The EU's Clean Industrial Deal: What Companies and Investors Need to Know*: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=00504dad-be96-4c99-bf88-65bdfdf8dc71>

³² Morgan Lewis. 2025. *EU Clean Industrial Deal: A New Plan to Bring Together Climate Action and Competitiveness*:

³³ Latham & Watkins. 2026. *European Commission Proposes Industrial Accelerator Act: Key Takeaways*: <https://www.lw.com/en/insights/european-commission-proposes-industrial-accelerator-act-key-takeaways>

³⁴ Borenius. 2025. *Clean Industrial Deal to Promote European Competitiveness and Decarbonisation*

³⁵ Morgan Lewis. 2025. *EU Clean Industrial Deal: A New Plan to Bring Together Climate Action and Competitiveness*

³⁶ Tagliapietra, S., 2025. *Europe's Clean Industrial Deal: four priorities to fulfil its promise*. Bruegel: <https://www.bruegel.org/first-glance/europes-clean-industrial-deal-four-priorities-fulfil-its-promise>

³⁷ European Parliament and Council. 2024. *Regulation (EU) 2024/795 establishing the Strategic Technologies for Europe Platform*: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/795/oj>

³⁸ European Commission, 2026. *STEP Seal Dashboard*: https://strategic-technologies.europa.eu/step-seal_en

³⁹ European Commission, 2026. *STEP turns 2: EUR 29 billion mobilised in Europe's strategic technologies*: https://strategic-technologies.europa.eu/news-and-events/press-and-media/eu29-billion-eu-funding-mobilised-drive-eu-competitiveness-strategic-technologies-europe-platform-2026-03-30_en

STEP konkurencingumą daugiausia veikia nukreipdama ir perprogramuodama esamų ES programų lėšas. Pirmia, lėšų koncentravimo efektas: nukreipdama esamų programų finansavimą į strategines technologijas, platforma mažina ES finansavimo aplinkos fragmentaciją ir didina viešųjų investicijų kritinę masę sektoriuose, kuriuose ES turi strateginių priklausomybių. Antra, sandorių sąnaudų mažinimo efektas: suverenumo ženklas veikia kaip kokybės sertifikatas, galintis sumažinti pakartotinio projekto kokybės vertinimo poreikį. Tačiau finansavimas nėra automatinis – jis priklauso nuo konkretaus fondo taisyklių ir turimų asignavimų. Trečia, svertų efektas: mobilizuotos ES lėšos pritraukia papildomą viešąjį ir privatųjį kapitalą. Vis dėlto pati Komisija tarpiniame vertinime pripažįsta, kad esamos ES finansavimo struktūros nelankstumas riboja visišką platformos potencialo išnaudojimą⁴⁰. Kritikai pažymi, kad STEP, vietoj Komisijos siūlytų 10 mlrd. EUR papildomo finansavimo gavusi tik 1,5 mlrd. EUR (ir tik Europos gynybos fondui), tapo pradinės Europos suvereniteto fondo idėjos „šešėliu“, todėl jos realus poveikis iš esmės priklauso nuo valstybių narių politinės valios perprogramuoti sanglaudos lėšas⁴¹.

Bendriems Europos interesams svarbių projektų mechanizmas (*IPCEI – Important Projects of Common European Interest*), grindžiamas SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktu, leidžia valstybėms narėms koordinuotai teikti valstybės pagalbą proveržio inovacijų projektams, kurių rinka pati nefinansuotų. 2023 m. birželio 8 d. Komisija patvirtino antrąjį mikroelektronikos ir ryšių technologijų mechanizmą, pagal kurį keturiolika valstybių narių teikia iki 8,1 mlrd. EUR viešojo finansavimo, tikintis pritraukti papildomus 13,7 mlrd. EUR privačiųjų investicijų 56 įmonių vykdomiems 68 projektams. Projektai turi būti užbaigti iki 2032 m. ir tiesiogiai sukurti apie 8 700 darbo vietų⁴².

IPCEI mechanizmo poveikis – rinkos nepakankamumo korekcija pirmojo pramoninio diegimo etape: leisdamas koordinuotą valstybės pagalbą ten, kur privatus kapitalas dėl pernelyg didelės rizikos proveržio projektų nefinansuotų, jis įgalina investicijas, kurios priešingu atveju neįvyktų.

Dirbtinio intelekto srityje 2025 m. vasario 11 d. Paryžiaus DI veiksmų viršūnių susitikime Komisijos pirmininkė U. von der Leyen paskelbė „InvestAI“ iniciatyvą, kuria siekiama mobilizuoti 200 mlrd. EUR investicijų į DI Europoje, įskaitant naują 20 mlrd. EUR Europos fondą DI gigafabrikams – didelio masto infrastruktūrai, kurios kiekvienas objektas turėtų apie 100 000 naujausios kartos DI lustų, t. y. maždaug keturis kartus daugiau nei šiuo metu kuriami DI fabrikai; iniciatyva pristatyta kaip „CERN dirbtiniam intelektui“ ir didžiausia pasaulyje viešojo ir privatačio sektorių partnerystė patikimo DI plėtrai⁴³.

Institucinis šios politikos pagrindas – Europos našiosios kompiuterijos bendroji įmonė (EuroHPC), kurios steigimo reglamentas 2024 m. buvo iš dalies pakeistas, kad apimtų DI fabrikų kūrimą ir eksploatavimą. Iki 2025 m. spalio EuroHPC iš viso atrinko 19 DI fabrikų: prie 13 anksčiau atrinktų objektų 2025 m. spalio 10 d. prisijungė šeši nauji – Čekijoje, Lietuvoje, Nyderlanduose, Lenkijoje, Rumunijoje ir Ispanijoje⁴⁴. DI gigafabrikų teisinis pagrindas sukurtas 2026 m. sausį Tarybai priėmus antrąjį EuroHPC reglamento pakeitimą⁴⁵; neformalus kvietimas pareikšti susidomėjimą sulaukė 77 pasiūlymų iš 16 valstybių narių dėl 60 skirtingų vietovių, o oficialų kvietimą

⁴⁰ European Commission, 2025. *Interim Evaluation of the Strategic Technologies for Europe Platform (STEP)*, SWD(2025) 194 final: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52025SC0194>

⁴¹ Science|Business. 2024. *The EU's plan for critical technologies ends up as a shadow of the promised sovereignty fund*: <https://sciencebusiness.net/news/industry/eus-plan-critical-technologies-ends-shadow-promised-sovereignty-fund>

⁴² European Commission, 2023. *Press release*: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3087

⁴³ European Commission, 2025. *EU launches InvestAI initiative*: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_467

⁴⁴ EuroHPC, 2025. *The EuroHPC JU Selects Six Additional AI Factories to Expand Europe's AI Capabilities*: https://www.eurohpc-ju.europa.eu/eurohpc-ju-selects-six-additional-ai-factories-expand-europes-ai-capabilities-2025-10-10_en

⁴⁵ Council of the European Union, 2026. *Artificial intelligence: Council paves the way for the creation of AI gigafactories*: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/01/16/artificial-intelligence-council-paves-the-way-for-the-creation-of-ai-gigafactories/>

EuroHPC numato paskelbti 2026 m. vasarą⁴⁶. Šios iniciatyvos yra 2025 m. balandį paskelbto „DI žemyno veiksmų plano“, kuriuo siekiama ES paversti pasauline DI lydere, sudedamosios dalys⁴⁷.

DI infrastruktūros instrumentų konkurencingumo logika grindžiama prielaida, kad skaičiavimo galia tapo savarankišku konkurencingumo veiksnium. DI fabrikai veikia per prieigos demokratizavimą: kaip nacionaliniai „vieno langelio“ centrai jie suteikia Europos startuoliams, MVĮ ir tyrėjams prieigą prie DI optimizuotų superkompiuterinių išteklių, mokymų ir techninės ekspertizės, taip pašalindami pagrindinę patekimo į DI kūrimo rinką kliūtį – kapitalui imlios infrastruktūros kaštus⁴⁸. Gigafabrikai ir „InvestAI“ priemonė taikosi į aukštesnį vertės grandinės lygmenį – pažangiausių modelių mokymo pajėgumus: 20 mlrd. EUR priemonė sukurta investicijų rizikai mažinti ir privačiam kapitalui pritraukti kartu su ES, Europos investicijų banko ir valstybių narių finansavimu, taip siekiant sumažinti ES skaičiavimo pajėgumų atotrūkį nuo JAV ir Kinijos⁴⁹. Šių priemonių bendras tikslas – didinti Europos DI skaičiavimo pajėgumus, sudaryti geresnes sąlygas startuoliams, MVĮ ir tyrėjams naudotis pažangia infrastruktūra ir pritraukti viešąjį bei privatų kapitalą. Kadangi dalis priemonių dar tik kuriama, galutinis jų poveikis priklausys nuo įgyvendinimo spartos, finansavimo sutelkimo ir gebėjimo pasiekti JAV bei Kinijai prilygstantį mastą.

1.5. ES pramonės politikos poveikis pasaulinėje rinkoje

ES pramonės politikos poveikis konkurencingumui kol kas yra nevienodas. Po Draghi ataskaitos pateikta daug naujų teisėkūros, finansavimo ir koordinavimo iniciatyvų, tačiau nėra vienos oficialios metodikos, pagal kurią būtų galima tiksliai nustatyti visiškai įgyvendintų rekomendacijų dalį. Pamatinės problemos – aukštos energijos kainos, kapitalo rinkų fragmentacija ir MTEP atotrūkis – tebėra neišspręstos. Europos Audito Rūmų vertinimu, 20 proc. pasaulinės puslaidininkių rinkos dalies tikslas iki 2030 m. greičiausiai nebus pasiektas, o kai kurie privatūs strateginiai projektai, įskaitant „Northvolt“, susidūrė su dideliais finansiniais ir įgyvendinimo sunkumais.

Reguliavimo ir prekybos apsaugos priemonės leidžia palyginti greitai ir tiksliai reaguoti į konkrečius rinkos iškraipymus, tačiau, neturint bendro skirtingų priemonių poveikio vertinimo, negalima kategoriškai teigti, kad jos yra veiksmingiausia ES pramonės politikos priemonių grupė. Investicinės priemonės susiduria su struktūrinėmis kliūtimis: nepakankamu bendru finansavimu, valstybės pagalbos fragmentacija ir lėtu vykdymu. Todėl esminis tolesnės politikos sėkmės veiksnys – ne naujos strategijos, o jau priimtų sprendimų įgyvendinimas, vidaus rinkos (ypač kapitalo ir energijos) gilinimas ir finansavimo sutelkimas ES lygmeniu.

ES pramonės politika Europos konkurencingumą pasaulinėje rinkoje veikia dviem priešingomis kryptimis vienu metu. Trumpuoju laikotarpiu ji saugo pramonės bazę nuo nesąžiningos konkurencijos ir stabdo eroziją; ilguoju laikotarpiu jos poveikis priklausys nuo to, ar pavyks įveikti pamatinį produktyvumo ir inovacijų atotrūkį – o tai reikalauja ne tiek pramonės politikos siaurąją prasmę, kiek vidaus rinkos integracijos, kapitalo rinkų sąjungos ir energijos kainų problemos sprendimo.

2. ES pramonės konkurencingumą mažinantys iššūkiai

ES pramonės konkurencingumas po energetikos krizės, spartėjančios technologinės kaitos ir geopolitinės fragmentacijos tapo ne atskirų sektorių, o viso Europos ekonominio modelio klausimu. ES pramonė patiria vis didesnę spaudimą dėl trečiųjų valstybių perteklinių pajėgumų nukreipimo į

⁴⁶ European Commission, 2026. AI Gigafactories:

https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/competitiveness-coordination-tool-projects/ai-gigafactories_en

⁴⁷ European Commission, 2026. AI Continent: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/ai-continent_en

⁴⁸ EuroHPC bendroji įmonė. 2025. The EuroHPC JU Selects Six Additional AI Factories to Expand Europe's AI Capabilities: https://www.eurohpc-ju.europa.eu/eurohpc-ju-selects-six-additional-ai-factories-expand-europes-ai-capabilities-2025-10-10_en

⁴⁹ European Commission, 2026. AI Gigafactories

ES, svarbių tarptautinių valiutų nuvertėjimo, taisyklėmis grindžiamos tarptautinės prekybos kvestionavimo, nuolat ir strategiškai taikomų padidintų muitų ir kt. Tai rodo būtinybę stiprinti ES tiekimo grandinių atsparumą. Pramonė svarbi ne vien dėl sukuriama pridėtinės vertės ar eksporto: ji palaiko technologinių žinių bazę, regionų užimtumą, gynybos pajėgumus ir atsparumą tiekimo sutrikimams.

Europos Komisija konkurencingumą įvardija kaip savo veiklos prioritetą. Europos konkurencingumą lemiantys veiksniai vertinami pagal keturis ramsčius: veikianti bendroji rinka; atotrūkio inovacijų srityje panaikinimas; pramonės priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas ir investicijos; saugumo didinimas ir priklausomybės mažinimas. 2026 m. Europos Komisijos vertinimu, iš 29 bendrosios rinkos ir konkurencingumo rodiklių tik šeši aiškiai gerėjo, šeši blogėjo, o dauguma iš esmės nekito⁵⁰ (detaliau aptariama toliau). Tai rodo, kad pramonės konkurencingumui didinti reikalingi kompleksiniai sprendimai.

2.1. Kliūtys bendrojoje rinkoje

Efektyviai veikianti bendroji ES rinka įvardijama kaip viena iš sąlygų ES konkurencingumui didinti. Tačiau kartu pripažįstama, kad bendrojoje rinkoje (nacionaliniu ir Europos lygmeniu) tebėra didelių kliūčių, kurios stabdo bendrosios rinkos plėtrą ir mažina ekonominį potencialą. Taigi, nors teisiškai ES bendroji rinka sukurta, tačiau rinkos dalyviams ji vis dar dažnai neveikia kaip viena vidaus rinka. Skirtingas taisyklių perkėlimas į nacionalinę teisę, licencijavimo ir sertifikavimo procedūros, profesinių kvalifikacijų ribojimai, nevienoda mokesčių administravimo praktika ir nacionaliniai viešieji pirkimai stabdo konkurencingumo plėtrą. Komisijos komunikate Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui (2025 m.)⁵¹ įvardijama dešimt pagrindinių kliūčių / iššūkių sėkmingam ES bendrosios rinkos veikimui. Būtinybė jas pašalinti nuosekliai plėtojama ir Europos Komisijos ataskaitoje (2026 m.)⁵²:

- 1) pernelyg sudėtingos ES taisyklės, t. y. fragmentiškos nacionalinės taisyklės, dėl kurių įmonių steigimas ir veikla visoje ES teritorijoje yra sudėtingas ir brangus procesas, o pažanga iki šiol nepadaryta;
- 2) nepakankama valstybių narių atsakomybė už bendrąją rinką;
- 3) sudėtingas verslo steigimo ir vykdymo procesas, t. y. sudėtingas ir nenuoseklus paslaugų rinkų reguliavimas rodo didelį potencialą mažinti reglamentavimo našta;
- 4) ilgos ir sudėtingos įgūdžių ir kvalifikacijų pripažinimo procedūros trukdo ES piliečiams dirbti pagal profesiją kitose valstybėse narėse, tai mažina darbo jėgos judumą;
- 5) ilgesnis vidutinis laikas, kurio reikia naujam pramonės standartui nustatyti (šiuo metu jis yra 4 metai (per pastarąjį dešimtmetį pailgėjo) ir neatitinka rinkos poreikių, ypač naujų technologijų srityje, kartu daro neigiamą poveikį ES pramonės konkurencingumui);
- 6) susiskaidžiusi bendroji rinka pakavimo, ženklinimo ir atliekų srityje lemia lėtą pažangą siekiant žiediško (žiedinio medžiagų naudojimo rodiklis yra 12 proc., kai tikslas iki 2030 m. – 24 proc.);
- 7) pasenusios suderintos gaminių taisyklės ir nepakankama gaminių atitiktis, t. y. nepakankamai veiksminga ES rinkos priežiūra (ES gaminiams taikomų teisės aktų sistema, kuria reglamentuojami suderinti gaminiai ir kuri vadinama naująja teisės aktų

⁵⁰ European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The 2026 Annual Single Market and Competitiveness Report (COM(2026) 46 final): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52026DC0046>

⁵¹ European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The Single Market: our European home market in an uncertain world. A Strategy for making the Single Market simple, seamless and strong. COM(2025) 500 final: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025DC0500>

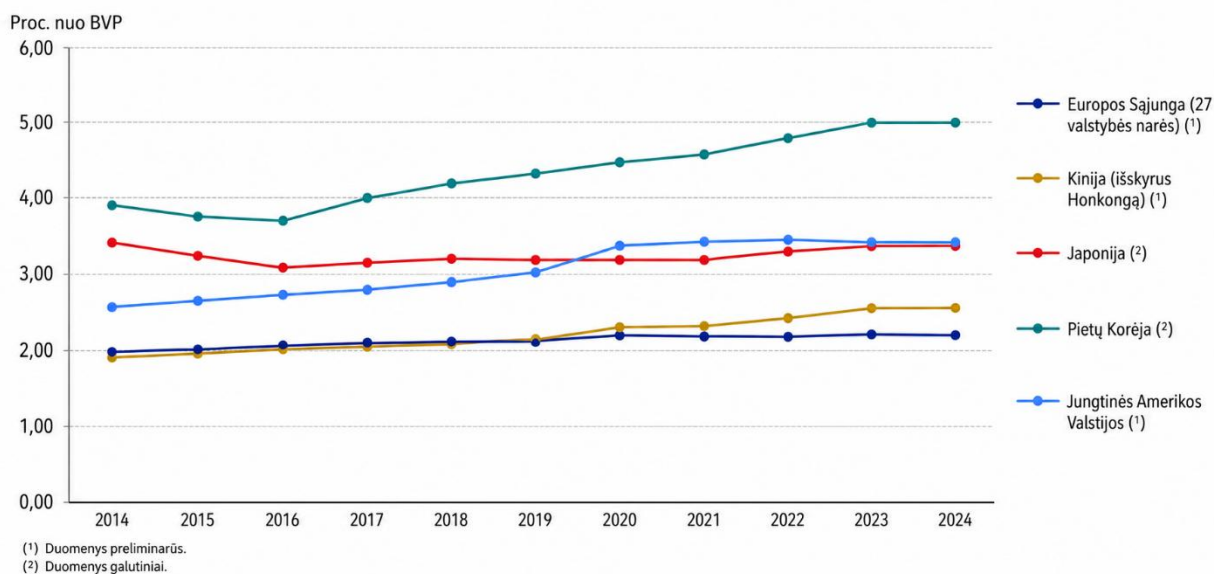
⁵² European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The 2026 Annual Single Market and Competitiveness Report (COM(2026) 46 final).

- sistema (NTAS)⁵³, yra svarbus bendrosios rinkos pranašumas, tačiau trūksta kontrolės ir reikia geriau spręsti rinkos pokyčių, skaitmenizacijos ir žiediško problemos);
- 8) ribojamasis ir skirtingas nacionalinis paslaugų reguliavimas, t. y. bendrosios prekių rinkos veikimo teritoriniai tiekimo suvaržymai;
 - 9) apsunkinančios laikino darbuotojų komandiravimo procedūros
 - 10) teritoriniai tiekimo apribojimai

2.2. Produktivumo ir inovacijų atotrūkis

Nuo 2000 m. realios disponuojamosios pajamos vienam gyventojui JAV augo beveik dvigubai sparčiau nei ES. Inovacijų srityje atotrūkis ryškiausias pažangiosiose technologijose: tik kelios iš pasaulio didžiausių technologijų įmonių yra europietiškos, ES pasaulinės technologijų pajamų dalis mažėja, o pagrindiniai ES verslo mokslinių tyrimų investuotojai jau du dešimtmečius išlieka automobilių pramonės įmonės – tuo metu JAV inovacijų struktūra persiorientavo į programinę įrangą ir skaitmenines technologijas. Demografinė perspektyva problemą aštrina: iki 2040 m. ES darbo jėga kasmet mažės beveik 2 mln. darbuotojų, todėl augimas vis labiau priklausys išimtinai nuo produktyvumo⁵⁴.

ES mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) išlaidos sudaro apie 2,2 proc. BVP – gerokai mažiau nei JAV, Japonijos ar Pietų Korėjos, ir ES niekada nepasiekė prieš du dešimtmečius išsikelto 3 proc. BVP tikslo⁵⁵. ES įmonės kasmet moksliniams tyrimams ir inovacijoms išleidžia šimtais milijardų eurų mažiau nei JAV įmonės, o struktūrinė problema ta, kad viešosios MTEP išlaidos ES yra fragmentuotos tarp valstybių narių ir tik maža jų dalis vykdoma ES lygmeniu, todėl jos mažiau veiksmingos proveržio inovacijoms finansuoti⁵⁶.

2 pav. Bendrosios vidaus išlaidos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (MTEP), 2014–2024 m.

Šaltinis: Eurostat, *Gross domestic expenditure on research and development*, 2024

⁵³ European Commission. *New legislative framework*: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/goods/new-legislative-framework_en

⁵⁴ European Commission. *The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi*

⁵⁵ Eurostat. 2026. *R&D expenditure. Statistics Explained*: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=R%26D_expenditure.

⁵⁶ European Commission. *The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi*

Struktūriškai aukštos energijos kainos yra vienas svarbiausių ES pramonės konkurencingumo stabdžių. ES įmonės susiduria su 2–3 kartus didesnėmis elektros ir 4–5 kartus didesnėmis gamtinių dujų kainomis nei jų konkurentės JAV⁵⁷. Priežastys apima didelę priklausomybę nuo importuojamo iškastinio kuro, nepakankamą kolektyvinės derybinės galios išnaudojimą, vidaus energijos rinkos fragmentaciją ir tinklų jungčių trūkumą. Ši problema ypač skausminga energijai imliems sektoriams (chemijos, plieno, aliuminio, trąšų), kurie tiesiogiai konkuruoja su Kinijos gamintojais, besinaudojančiais pigesne energija ir valstybės parama.

Europos Komisijos 2026 m. ataskaitoje⁵⁸ nurodoma, kad ES, nepaisant lyderystės pagal pasaulyje pirmaujančių universitetų skaičių, augančio užimtumo, aukštos kvalifikacijos darbo jėgos, išlaidos moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai ir patentų skaičius ES išlieka nepakitę. Startuoliams ir veiklą plečiančioms įmonėms sunku augti, skaitmenizacija vyksta lėčiau nei konkuruojančiose ekonomikose, pavyzdžiui, JAV. Darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas tokiose srityse kaip IT, švarios technologijos trukdo inovacijoms. Investicijos į MTEP ES 2024 m. siekė 2,2 proc. BVP (tikslas iki 2030 m. – 3 proc.). Inovacijų rezultatai, pavyzdžiui, intelektinė nuosavybė ir patentavimo veikla, kurie yra labai svarbūs komercinei sėkmei ir konkurencingumui, pastaraisiais metais taip pat iš esmės nesikeitė.

Pažymėtina, kad, nepaisant didelių viešųjų MTEP investicijų ES, privačiojo sektoriaus MTEP investicijos atsilieka nuo kitų šalių, ypač bendrų įmonių MTEP investicijų ir investicijų į skaitmenines technologijas srityse⁵⁹. Nors ES pirmauja žaliųjų išradimų srityje⁶⁰, pasiekė gerų rezultatų sveikatos, biotechnologijų ir farmacijos srityse⁶¹, tačiau skaitmeninėje srityje jos rezultatai tebėra prasti (išskyrus tokias sritis kaip kvantinės technologijos, fotonika, kt.).

Be to, novatoriškų bendrovių steigimas ir plėtra ES kelia problemų, todėl novatoriškos bendrovės patiria sunkumų komercializuodamos mokslinius tyrimus, taip pat susiduria su reglamentavimo fragmentacija, didele administracine našta ir sunkumais gauti finansavimą, ypač rizikos kapitalą. Taip pat pripažįstama, kad ES įmonių, naudojančių dirbtinį intelektą, debesijos kompiuteriją ir duomenų analizę, dalis 2025 m. padaugėjo, tačiau augimas buvo lėtesnis nei konkuruojančiose ekonomikose ir labai atsiliko nuo siektinos reikšmės, t. y. 75 proc. naudojimo iki 2030 m.⁶²

2.3. Pramonės priklausomybė nuo iškastinio kuro ir investicijų

Investicijų tempas ES yra lėtas, o tai rodo tiek bendrą netikrumą dėl ekonominės aplinkos, tiek konkurencingumo mažėjimą. 2024 m. ES privačiosios investicijos sumažėjo – tai buvo vienas iš nepalankių veiksnių pramonei (17,6 proc. BVP). 2023 m. pramonės gamyba ES sumažėjo 1,5 proc., o 2024 m. – dar 2,4 proc. ES verslo investicijų finansavimas vis dar pernelyg priklauso nuo bankų paskolų (2024 m. jos sudarė daugiau kaip 51 proc. verslo investicijų). Rizikos kapitalo investicijos ES sudaro tik 0,06 proc. BVP.

2024 m. viešosios investicijos ES siekė 3,7 proc. BVP, t. y. atitiko pastarųjų metų teigiamą tendenciją, jas taip pat didino finansavimas pagal daugiametę finansinę programą, įskaitant sanglaudos politiką⁶³ ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę. 2025 m. birželio

⁵⁷ Ten pat

⁵⁸ Ten pat.

⁵⁹ European Commission. *The 2025 EU Industrial R&D Investment Scoreboard*:

<https://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard/2025-eu-industrial-rd-investment-scoreboard>

⁶⁰ ES įmonės pirmauja pasaulyje patentų, susijusių su žiediškuumu, energijai imliomis pramonės šakomis ir švarių transportu, srityje, tačiau rezultatai su dvejopa pertvarka susijusių patentų srityje yra menkesni.

⁶¹ European Investment Bank. *EIB Investment Report 2024/2025. Innovation, integration and simplification in Europe*: <https://www.eib.org/en/publications/20240354-investment-report-2024>

⁶² European Commission. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The 2026 Annual Single Market and Competitiveness Report (COM(2026) 46 final)*.

⁶³ European Commission. *Ninth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion*: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en?etran=lt

mėn. duomenimis, pagal „InvestEU“⁶⁴ – ES pagrindinę priemonę viešojo ir privačiojo sektorių investicijoms pritraukti – buvo sutelkta beveik 300 mlrd. EUR investicijų (iš kurių 68,7 proc. – iš privačiojo sektoriaus)⁶⁵. Daugiau nei trečdalis šios sumos, t. y. 115,5 mlrd. EUR, skiriama pramonės pertvarkai remti. Pagal planą „Rearm Europe“⁶⁶, gynybos išlaidoms skiriama 800 mlrd. EUR, o tai turės poveikį investicijoms ir pramonės gamybai. Nuo 2028 m. Europos konkurencingumo fondas⁶⁷ užtikrins ES lygmens viešąsias investicijas į Europos pramonės pertvarką, sutelks daug privatačiojo kapitalo ir užtikrins sklandų perėjimą nuo „Europos horizonto“ lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų prie pramoninio panaudojimo⁶⁸.

Nacionalinių viešųjų investicijų suderinimas su ES pramonės politikos prioritetais yra labai svarbus, siekiant pramonės konkurencingumo. Naujoji švarios pramonės kurso valstybės pagalbos sistema, suderinta su ES pramonės politikos prioritetais, supaprastina pagalbos skyrimo procesą siekiant paspartinti investicijas į atsinaujinančiųjų išteklių energiją, sumažinti pramonės priklausomybę nuo iškastinio kuro, gamybai naudoti švarias technologijas ir sumažinti privačiųjų investicijų riziką⁶⁹. Naujoji konkurencingumo koordinavimo priemonė išbandoma vykdant projektus, susijusius su DI gigafabrikais, elektrinių sunkvežimių įkrovimo infrastruktūra⁷⁰.

Viena mažesnio ES konkurencingumo priežasčių – per didelės elektros energijos kainos. 2025 m. I pusr. elektros energijos kaina dideliems pramoniniams vartotojams buvo 0,16 euro/kWh, t. y. mažesnė nei 2023 m. piko metu. Tačiau, palyginti su kitomis šalimis, elektros energijos kainos verslui ES tebėra labai didelės. Palyginimui, jos yra daugiau nei dvigubai didesnės nei JAV, nes didesnės gamtinių dujų kainos daro poveikį elektros energijos didmeninėms rinkoms. Didelės energijos kainos pirmiausia daro poveikį energijai imlioms pramonės šakoms (automobilių, plieno, chemijos, kt.)⁷¹.

Pažymėtina, kad ES pramonės konkurencingumui įtakos turi ir per paskutinius dešimt metų sustojusi elektrifikacija. Elektros energijai tenka tik 22,9 proc. viso galutinės energijos suvartojimo ES. Dideli elektros energijos mokesčiai, ilgos leidimų išdavimo procedūros ir nepakankamas tinklų išplėtimas daro neigiamą poveikį elektrifikacijos projektams ir pramonės procesų bei transporto elektrifikacijai. Manoma, kad švarios energijos šaltinių naudojimas ir plėtra turėtų sumažinti iškastinio kuro importo išlaidas, pagerinti ES atsparumą ir pramonės konkurencingumą vidutinės trukmės laikotarpiu. Skaičiuojama, kad perėjimas prie atsinaujinančiųjų išteklių energijos leistų nuo 2031 m. iki 2050 m. iškastinio kuro importą sumažinti 2,8 trln. EUR, palyginus su 2011–2020 m. vidurkiu. Be to, energijos vartojimo efektyvumas gali sumažinti iškastinio kuro importo sąskaitas maždaug 25 proc.⁷²

Žaliojo kurso kontekste svarbu pažymėti, kad, nepaisant skatinimo priemonių, žiediškas didėja lėtai. Perdirbtų medžiagų, grąžinamų į ekonomiką, dalis, palyginti su visomis sunaudojamomis

⁶⁴ European Union. InvestEU: https://investeu.europa.eu/index_en

⁶⁵ European Commission. InvestEU – Performance: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/programme-performance-statements/investeu-performance_en?prefLang=lt

⁶⁶ European Commission: Readiness Roadmap 2030: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/readiness-roadmap-2030_en

⁶⁷ Europos Komisija. Klestėjimo skatinimas pasitelkiant konkurencingumą, mokslinius tyrimus ir inovacijas: https://commission.europa.eu/topics/budget/eu-budget-2028-2034-explained/driving-prosperity-competitiveness-research-and-innovation_lt

⁶⁸ European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The 2026 Annual Single Market and Competitiveness Report (COM(2026) 46 final).

⁶⁹ Ten pat.

⁷⁰ European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Competitiveness Compass for the EU (COM(2025) 30 final): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025DC0030>

⁷¹ European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The 2026 Annual Single Market and Competitiveness Report (COM(2026) 46 final).

⁷² European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. 2025 Strategic Foresight Report. COM(2025) 484 final: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025DC0484>

medžiagomis, didėjo nuo 11,8 proc. 2023 m. iki 12,2 proc. 2024 m. Tai gerokai mažiau nei siekia ES – 24 proc. 2030 m., o taip pat nepakankama, kad būtų sumažintas pirminių medžiagų poreikis ir su tuo susijusi priklausomybė nuo trečiųjų valstybių. Pavyzdžiui, nors ES surenkama beveik 38 proc. elektros ir elektronikos įrangos atliekų, perdirbama mažiau nei 1 proc. retųjų žemių elementų⁷³. Kaip viena iš priežasčių, trukdanti antrinių medžiagų rinkų plėtrai, yra skirtingos nacionalinės atliekų tvarkymo taisyklės, kt.

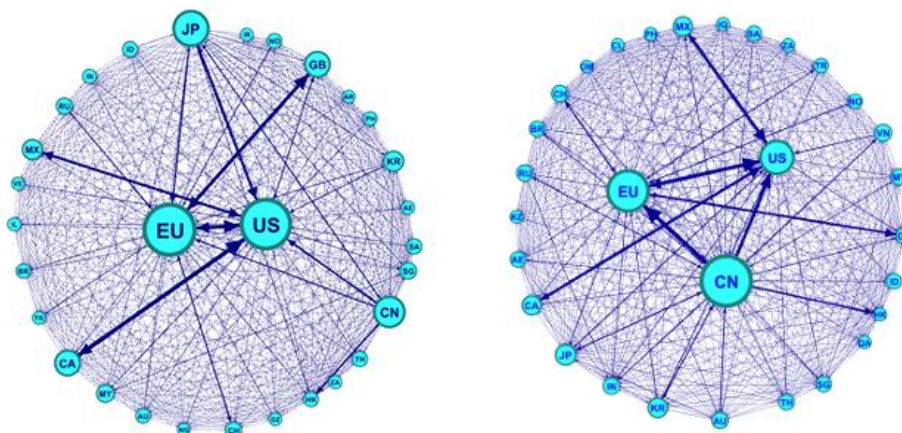
2.4. Tiekimo grandinių pažeidžiamumas ir strateginė priklausomybė

ES užima tvirtą poziciją tarptautinės prekybos srityje, tačiau patiria vis didesnę spaudimą, ypač gamybos srityje. Tai lemia trečiųjų valstybių pertekliniai pajėgumai, silpna vidaus paklausa tam tikrose trečiojoje valstybėse ir svarbių tarptautinių valiutų nuvertėjimas. ES tiekimo grandinės stiprėja, tačiau strateginė priklausomybė išlieka padidėjusi ir kyla vis didesnė grėsmė, kad bus naudojama siekiant daryti spaudimą.

2021–2024 m. laikotarpiu ES prekyba su valstybėmis, su kuriomis ES nėra sudariusi laisvosios prekybos susitarimų, sumažėjo 2,3 proc., tačiau tai kompensavo 1,3 proc. punkto padidėjusi prekyba ES viduje ir 1 proc. padidėjusi prekyba su artimais ir tolimalais ES laisvosios prekybos susitarimų partneriais⁷⁴.

ES prekyba prekėmis su kitomis pasaulio šalimis (importo ir eksporto vidurkis, išreikštas BVP dalimi) antrus metus iš eilės mažėja ir 2024 m. sudarė 13,9 proc. BVP. Nors tai tam tikra dalimi galima priskirti energijos kainų svyravimams, tai taip pat rodo pasaulinės prekybos aplinkos blogėjimo tendenciją. ES prekybos paslaugomis integracija su kitomis pasaulio šalimis taip pat sulėtėjo, bet išlaiko augimo trajektoriją ir 2024 m. siekė 8,1 proc. BVP⁷⁵.

Ryškiausias prekybos dinamikos pokytis per pastaruosius 25 metus – ankstesnį ES ir JAV dominavimą pakeitė tripolinė aplinka (žr. 3 pav.)

3 pav. 30 didžiausių prekybos šalių ir prekybos srautų tarp jų svoris 2000 m. (kairėje) ir 2023 m. (dešinėje)

Šaltinis: Europos Komisijos tarnybų (Vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ GD vyriausiojo ekonomisto grupės) skaičiavimai, remiantis duomenų baze CEPII-BACI (2023 m.)

⁷³ Eurostat. Waste statistics - electrical and electronic equipment: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics_-_electrical_and_electronic_equipment&etran=lt

⁷⁴ European Commission. Supply Chain Tectonics. Empirics on how the EU is plotting its path through global trade fragmentation. Single Market Economics Papers: https://single-market-economy.ec.europa.eu/document/download/0382bd9c-1af2-4a28-8d32-8694ba5c1c61_en?filename=2024.12338_01_ENN.pdf%20or%20ET-01-24-023-EN-N.pdf.pdf

⁷⁵ European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The 2026 Annual Single Market and Competitiveness Report (COM(2026) 46 final).

ES prekių eksportas sudaro 12,6 proc. pasaulinio importo, tai yra šiek tiek daugiau nei prieš 10 metų ir rodo ypatingą atsparumą. ES prekybos prekėmis balansas vėl tapo perteklinis po nuosmukio, susijusio su energijos kainų svyravimais. Tačiau ES pramonė patiria vis didesnę spaudimą dėl pasaulinės konkurencijos, kuriam, kaip minėta, įtakos turi tam tikrų trečiųjų valstybių pertekliniai pajėgumai, prie kurių daugeliu atvejų prisideda valstybės subsidijos, pavyzdžiui, plieno sektoriui⁷⁶, trečiųjų valstybių muitai, kt. Tai visų pirma pasakytina apie energijai imlias pramonės šakas, kuriose ES prekybos balansas nuolat mažėja⁷⁷. Paslaugų eksporto perspektyvos yra optimistiškesnės, nepaisant nedidelio nuosmukio – per pastaruosius penkerius metus ES rinkos dalis išaugo iki 25 proc. pasaulinės prekybos paslaugomis⁷⁸.

Tiesioginės užsienio investicijos didina konkurencingumą, skatina technologijų perdavimą ir vietos vertės kūrimą. ES yra palanki ir nuspėjama vieta užsienio investicijoms, tačiau ES tenkanti pasaulio gaunamų tiesioginių užsienio investicijų dalis sumažėjo iki 14 proc., palyginti su didžiausiu 27 proc. lygiu prieš septynerius metus. Tai iš esmės lėmė prastesnės ekonominės perspektyvos ir padidėjęs ekonominis netikrumas⁷⁹.

Pažymėtina, kad ES stiprina ryšius su partneriais visame pasaulyje, siekdama diversifikuoti ir sumažinti priklausomybę tiek importo, tiek eksporto srityse, taip pat padidinti tiekimo grandinių atsparumą. Visgi, Europos tiekimo grandinės ir toliau yra labai priklausomos nuo išorės, o tai reiškia vis didesnę riziką patirti spaudimą⁸⁰.

3. Žaliosios ir skaitmeninės transformacijos įtaka ES konkurencingumui

Žalioji pertvarka – kompleksinė ekonomikos transformacija, siekiant poveikio klimatui neutralumo iki 2050 m. Norėdamos įgyvendinti Žaliojo kurso tikslą, ES valstybės narės įsipareigojo reformuoti savo energetikos, pramonės, transporto ir kt. sektorius. Kadangi energijos poreikis Europoje ir toliau augs, žaliosios pertvarkos darbotvarkė virsta dideliu iššūkiu apsirūpinant žaliaja energija ir jos gamybai reikalingomis žaliavomis, infrastruktūra. Žalioji pertvarka glaudžiai susijusi su technologijų transformacija: energijos gavybos, kaupimo ir perdavimo sistemų tobulinimas, naujų sintetinių medžiagų kūrimas ir kitos inovacijos taps kritiškai svarbios siekiant didinti žaliosios energijos efektyvumą ir mažinti išteklių sąnaudas. Todėl tai yra kompleksinė transformacija⁸¹.

ES konkurencingumo kelrodyje⁸² numatyta, kad ES, siekdama paskatinti perėjimą prie švaria gamyba ir žiedišku pagrįstos ekonomikos, turi kurti eksperimentines rinkas ir politiką, užtikrinančias atlygį pirmiejiems. Stipriausia varomoji šio proceso jėga – ES vidaus rinkos galios išnaudojimas, tam galima taikyti naujas mažo anglies dioksido pėdsako produktų paklausos skatinimo priemones, pavyzdžiui, lyginamuosius standartus, ženklimą, nustatyti reikalavimus organizuojant

⁷⁶ European Commission. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Addressing the Negative Trade-Related effects of Global Overcapacity on the Union Steel Market {COM(2025) 726 final}: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD\(2025\)780&lang=lt](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD(2025)780&lang=lt)

⁷⁷ OECD. Science, Technology and Industry Working Papers 2025/09A comprehensive overview of the Energy Intensive Industries ecosystem: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/06/a-comprehensive-overview-of-the-energy-intensive-industries-ecosystem_ceb6bd58/bbf7d4c2-en.pdf

⁷⁸ European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The 2026 Annual Single Market and Competitiveness Report (COM(2026) 46 final).

⁷⁹ European Commission. Growth, productivity and investments: https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/competitiveness/growth_en

⁸⁰ European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The 2026 Annual Single Market and Competitiveness Report (COM(2026) 46 final).

⁸¹ European Commission. The European Green Deal. Striving to be the first climate-neutral continent: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

⁸² European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Competitiveness Compass for the EU (COM(2025) 30 final): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025DC0030>

viešuosius pirkimus ir pan. Europos Komisija, kaip ES ir valstybių narių veiksmų koordinatore, turėtų skatinti telkti paklausą ir koordinuoti valstybių narių veiksmus.

Vieni pažeidžiamiausių šiuo perėjimo etapu yra daug energijos suvartojantys, pavyzdžiui, plieno, metalų ir cheminių medžiagų pramonės, sektoriai. Šios pramonės šakos sudaro Europos gamybos sistemos pagrindą, nes gamina ištisoms vertės grandinėms būtinus išteklius. Siekiant padėti joms pereiti prie švarios energijos, pagal Švarios pramonės kursą⁸³ bus pateikti kai kurioms iš jų specialiai skirti veiksmų planai, pagrįsti glaudžiu dialogu ir konsultacijomis su suinteresuotaisiais subjektais. Pagrindiniai švarios pramonės kurso elementai:

- įperkama energija – konkurencingumo pagrindas (Europos Komisija, skatindama perėjimą prie mažo anglies dioksido pėdsako ekonomikos, patvirtino Įperkamos energijos veiksmų planą⁸⁴, kuriuo siekiama paspartinti perėjimą prie švarios energijos ir elektrifikaciją, baigti kurti energijos vidaus rinką užtikrinant fizines jungtis, efektyviau naudoti energiją ir mažinti priklausomybę nuo importuojamo iškastinio kuro);
- švarių produktų paklausos didinimas (Europos Komisija 2026 m. kovą pristatė spartesnio pramonės dekarbonizavimo aktą⁸⁵, kuriuo siekiama padidinti Europoje pagamintų mažo anglies dioksido pėdsako technologijų ir gaminių paklausą;
- perėjimo prie švarios energijos finansavimas (švariai gamybai ES remti bus sutelkta daugiau kaip 100 mlrd. EUR);
- žiediškas ir prieiga prie medžiagų (24 proc. žiediška naudojamų medžiagų iki 2030 m.);
- veiksmai pasaulio mastu (Europos Komisija sustiprino pasienio anglies dioksido korekcinį mechanizmą⁸⁶, kuriuo siekiama nustatyti teisingą anglies dioksido, išmetamo didelio anglies dioksido pėdsako prekių gamybos metu, kainą, pristatė naują ES pasaulinę klimato ir energetikos viziją⁸⁷, kurioje išdėstyta, kaip ES gali padėti užtikrinti atsparų pasaulinį perėjimą prie švarios energijos, pradėjo įgyvendinti švarios prekybos ir investicijų partnerystės iniciatyvas, pirmasis toks susitarimas sudarytas su Pietų Afrika⁸⁸);
- įgūdžiai ir kokybiškos darbo vietos (sukurta įgūdžių sąjunga⁸⁹, kuri padės investuoti į darbuotojus, ugdyti įgūdžius ir kurti kokybiškas darbo vietas)
- horizontalūs įgalinamieji veiksniai, kurie yra būtini konkurencingai ekonomikai (biurokratinių kliūčių mažinimas, visapusiškas bendrosios rinkos masto išnaudojimas, kokybiškų darbo vietų kūrimo skatinimas, geresnis politikos koordinavimas ES ir nacionaliniu lygmeniu, kt.).

Konkurencingumui itin svarbus judumas ir technologinis neutralumas. Siekdama spręsti esamas problemas ir parengti konkrečių strategijų bei sprendimų, skirtų itin svarbios pramonės šakos – automobilių pramonės sektoriaus – atečiai Europoje užtikrinti, Europos Komisija pradėjo strateginį dialogą su šiuo sektoriumi. Per šį dialogą aptariami iššūkiai, susiję su inovacijomis ir lyderyste ateities technologijų, perėjimo prie švarios energijos ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo srityse, galimybe gauti pasauliniu mastu konkurencingų išteklių, tiekimo saugumu, darbo jėga ir įgūdžiais, pasauline sąžininga prekyba ir konkurencija, teisės aktų racionalizavimu bei įgyvendinimu ir paklausos didinimu investuojant į įkrovimo infrastruktūrą bei skatinant naudoti elektrines transporto priemones. Siekiant iki 2035 m. neutralizuoti automobilių poveikį klimatui, reikės laikytis technologiškai neutralios strategijos, pagal kurią, atlikus numatomą peržiūrą ir padarius tikslių

⁸³ Europos Komisija. Švarios pramonės kursas. ES konkurencingumo didinimo ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo planas: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/clean-industrial-deal_it

⁸⁴ European Commission. Affordable energy: https://energy.ec.europa.eu/strategy/affordable-energy_en?prefLang=lt

⁸⁵ European Commission. Industrial Accelerator Act: https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/industrial-accelerator-act_en

⁸⁶ Europos Komisija. Komisija stiprina pasienio anglies dioksido korekcinį mechanizmą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_25_3088

⁸⁷ Europos Komisija. Nauja ES visuotinės švarios ir atsparios pertvarkos strategija: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_25_2389

⁸⁸ European Commission. Ahead of G20 Summit, EU and South Africa advance cooperation on clean trade and investment: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_25_2755

⁸⁹ Europos Komisija. Įgūdžių sąjunga: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/union-skills_it

reglamento pakeitimų, tam tikras vaidmuo teks elektroliziniams degalams. Dialogo rezultatais bus remiamasi rengiant ES automobilių pramonės sektoriaus veiksmų planą, apimsiantį plataus masto su pasiūla ir paklausa susijusias iniciatyvas, pavyzdžiui, pasiūlymą dėl įmonių transporto priemonių parkų žalinimo, kt.⁹⁰

Žaliosios ir skaitmeninės transformacijos kontekste būtina pažymėti, kad didelės energijos sąnaudos Europoje stabdo ekonomikos augimą, o nepakankami elektros energijos gamybos ir tinklų pajėgumai gali trukdyti skaitmeninių technologijų plėtrai bei transporto elektrifikacijai. Europos Komisijos vertinimu, pastaraisiais metais išaugusios energijos kainos neigiamai paveikė potencialų Europos ekonomikos augimą. Be to, energijos kainos ir toliau daro gerokai didesnę poveikį įmonių nusiteikimui investuoti nei kitose didžiosiose ekonomikose. Maždaug pusė Europos įmonių energijos sąnaudas laiko viena pagrindinių kliūčių investicijoms, palyginimui, JAV – 20 proc. Reikšmingai nepadidinusi elektros energijos gamybos ir tinklų pajėgumų, Europa taip pat gali susidurti su gamybos skaitmenizavimo apribojimais, nes dirbtinio intelekto modelių mokymas ir naudojimas bei duomenų centrų veiklos užtikrinimas reikalauja itin daug energijos. Šiuo metu duomenų centrams tenka 2,7 proc. visos ES elektros energijos paklausos, tačiau numatoma, kad iki 2030 m. jų suvartojamos elektros energijos kiekis padidės 28 proc.⁹¹

Svari energija ilgainiui mažina importuojamo iškastinio kuro sąnaudas, bet pereinamuoju laikotarpiu pati reikalauja daug kapitalo⁹², ypač įvertinus tai, kad ES priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tikslai yra platesnio masto nei jos konkurentų. ES yra priėmusi privalomuosius teisės aktus, kuriais įsipareigojama iki 2030 m. išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti bent 55 proc., palyginti su 1990 m. lygiu (kitos konkuruojančios ekonomikos yra nustatę mažesnius reikalavimus arba jų apskritai netaiko). Dėl to ES įmonėms artimiausiu laikotarpiu kyla milžiniškas investicijų poreikis. Prognozuojama, kad keturių didžiausių energijai imlių pramonės šakų (chemijos, pagrindinių metalų, nemetalo mineralinių produktų ir popieriaus gamybos) dekarbonizavimas per ateinančius 15 metų iš viso kainuos apie 500 mlrd. EUR. Sunkiausiai dekarbonizuojamose transporto sektoriaus srityse – jūrų transporto ir aviacijos – 2031–2050 m. laikotarpiu kasmet reikės maždaug po 100 mlrd. EUR investicijų.

ES taip pat yra vienintelis didysis pasaulio regionas, kuriame nustatyta reikšminga CO₂ kaina. Iki šiol šio sąnaudų veiksnio reikšmė buvo nedidelė, nes sunkiosios pramonės gamybai pagal ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą⁹³ daugiausia buvo skiriami nemokami apyvartiniai taršos leidimai. Tačiau, pradėjus taikyti anksčiau minėtą pasienio anglies dioksido korekcinį mechanizmą, nemokamų leidimų bus palaipsniui atsisakoma⁹⁴.

Taigi, žaliaji ir skaitmeninė transformacija savaime nėra konkurencingumo garantija. Ji tampa pranašumu tik tada, kai kartu mažinamos energijos kainos, plečiami tinklai, ugdomi gebėjimai, vienodai visoje bendrijoje įgyvendinamos taisyklės, kt.

⁹⁰ European Commission. *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Competitiveness Compass for the EU (COM(2025) 30 final)*.

⁹¹ European Commission. *The Draghi report: A competitiveness strategy for Europe (Part A)*: https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness%20_%20A%20competitiveness%20strategy%20for%20Europe.pdf

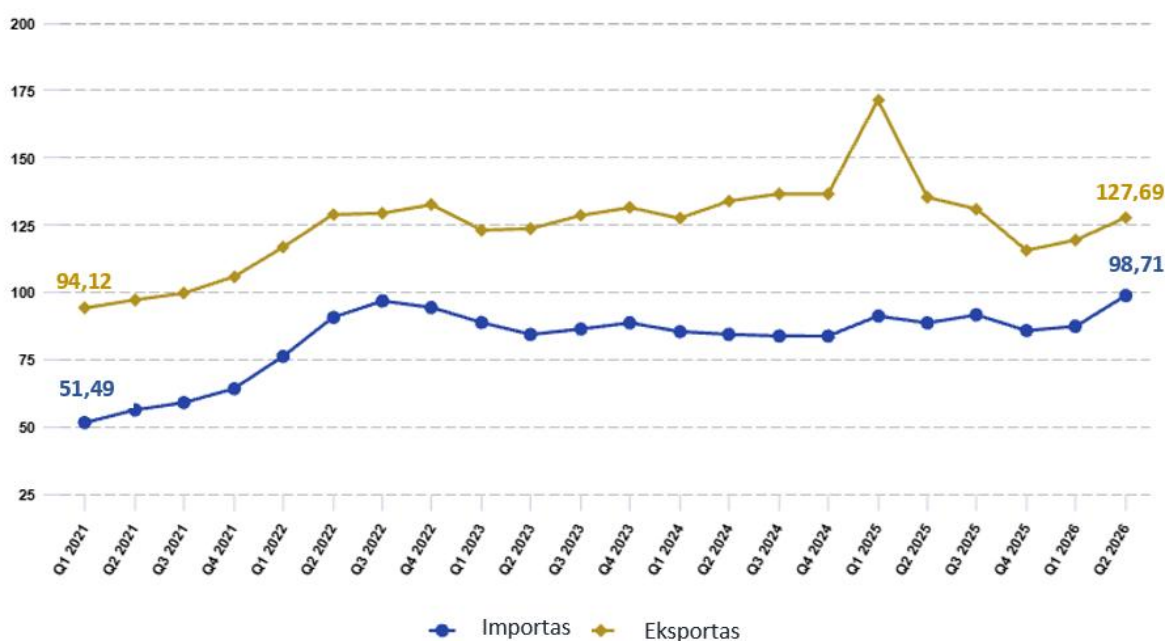
⁹² European Commission. *The Clean Industrial Deal: A Joint Roadmap for Competitiveness and Decarbonisation (COM(2025) 85 final)*: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025DC0085>

⁹³ Europos Komisija. *ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema*: <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/eu-emissions-trading-system.html>

⁹⁴ European Commission. *The Draghi report: A competitiveness strategy for Europe (Part A)*: https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness%20_%20A%20competitiveness%20strategy%20for%20Europe.pdf

4. ES konkuravimas su JAV pramonės ir technologijų srityje

JAV jau seniai yra pagrindinė ES eksporto rinka ir viena iš pagrindinių jos importo partnerių. Šie tvirti dvišaliai santykiai nuolat užtikrina ES prekybos perteklių, nors jo dydis skirtingais laikotarpiais gali svyruoti. Grėsmė dėl galimo prekybos karo tarp JAV ir ES 2025 m. I ketv. sukėlė staigų dvišalių prekybos srautų padidėjimą (žymiai išaugo tiek importas, tiek eksportas), o 2025 m. II ketv. – pastebimą nuosmukį. 2025 m. III ketv. importas šiek tiek išaugo, o eksportas nežymiai sumažėjo (šis sumažėjimas būtų buvęs gerokai didesnis, jeigu viena didelė įmonė nebūtų sėkmingai susitarusi su JAV dėl laikino cheminių produktų muitų sustabdymo. Šis susitarimas lėmė staigų cheminių produktų eksporto padidėjimą 2025 m. rugsėjį, kuris iš dalies kompensavo ankstesniais mėnesiais stebėtą bendrą nuosmukį). 2025 m. IV ketv. tiek importas (-6 proc.), tiek eksportas (-12 proc.) smarkiai sumažėjo, tačiau 2026 m. I ir II ketv. tiek importas, tiek eksportas padidėjo. Tačiau, palyginus su 2025 m. I ketv., eksportas buvo 26 proc. mažesnis, importas – 8 proc. didesnis. Dėl to 2026 m. II ketv. ES prekybos perteklius sumažėjo iki 29 mlrd. EUR, palyginus su 80 mlrd. EUR aukščiausiu lygiu, pasiektu 2025 m. I ketv.⁹⁵

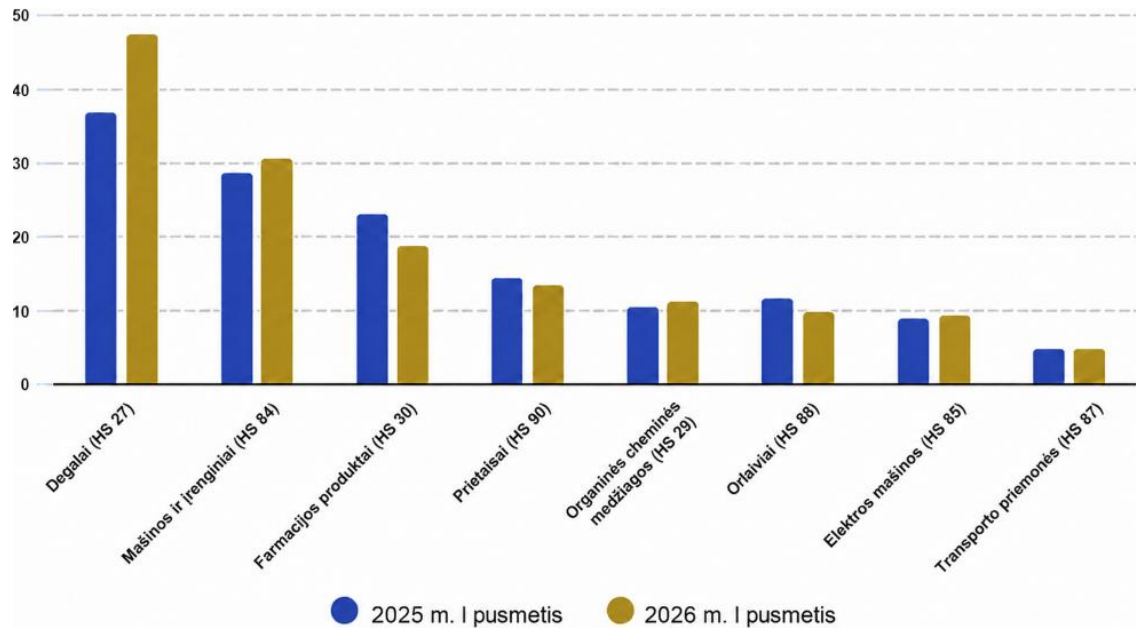
4 pav. ES prekyba su JAV 2021–2026 m. (mlrd. EUR)⁹⁶

Šaltinis: Eurostat. *EU trade with the United States - latest developments*

Po Rusijos invazijos į Ukrainą ir draudimų importuoti rusišką naftą bei dujas įsigaliojimo, JAV iš dalies pakeitė Rusiją, kaip šių prekių importo šaltinį. Todėl 2026 m. pirmąjį pusmetį degalai buvo dažniausiai importuojama prekių grupė iš JAV, po jų sekė mašinos (įrenginiai), vaistai, kt.

⁹⁵ Eurostat. *EU trade with the United States - latest developments*: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_the_United_States_-_latest_developments#EU_-_United_States_most_traded_goods

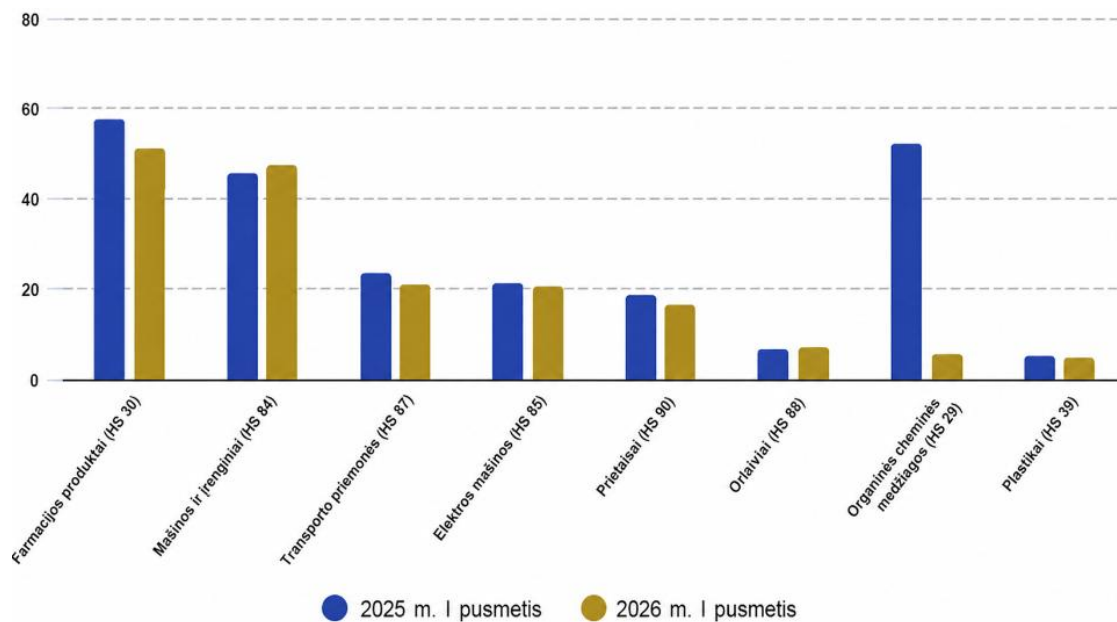
⁹⁶ 2026 m. I ir II ketv. duomenys.

5 pav. Pagrindinės produktų grupės, kurias ES importuoja iš JAV (mlrd. EUR)

Šaltinis: Eurostat. EU trade with the United States - latest developments

2026 m. pirmąjį pusmetį trys pagrindinės į JAV eksportuotos prekių grupės buvo vaistai, mašinos (įrenginiai) ir transporto priemonės. 2025 m. pirmąjį pusmetį organinių cheminių medžiagų eksportas buvo labai didelis, nes eksportuotojai, numatydami tarifų padidinimą, skubėjo eksportuoti prekes prieš įsigaliojant naujiems tarifams.

6 pav. Pagrindinės produktų grupės, kurias ES eksportuoja į JAV (mlrd. EUR)

Šaltinis: Eurostat. EU trade with the United States - latest developments

Pasaulinės varžybos dėl lyderystės skaitmeninių technologijų ir dirbtinio intelekto srityse keičia ekonominio konkurencingumo pagrindus. JAV tebėra skaitmeninių inovacijų lyderės. Tai lemia didelės privačiojo sektoriaus investicijos į skaitmenines technologijas, išplėtos kapitalo rinkos, gyvybinga startuolių kultūra ir galimybės pritraukti talentų iš viso pasaulio. JAV technologijų

bendrovės pirmąja tokiose srityse kaip debesų kompiuterija, dirbtinis intelektas (DI) ir skaitmeninės platformos⁹⁷.

ES konkurencingumo kelyje⁹⁸ konstatuojama, kad ES atsilieka nuo JAV pažangiųjų technologijų srityje, pagrindinė to priežastis – inovacijų stoka. Europai nesiseka savo idėjų paversti naujomis paklausiomis technologijomis ir tų technologijų integruoti į savo pramoninę bazę. Kartu Europos įmonių gebėjimą duoti atkirtį menkina vidaus sunkumai, didelės energijos kainos ir pernelyg didelis reglamentavimas. Be to, veikimo pasaulinėje arenoje sąlygos tampa vis nevienodesnės dėl užsienyje pramonei teikiamų didelių subsidijų. Europa taip pat vis labiau priklauso nuo strateginių išteklių ir itin koncentruotų tiekimo grandinių.

ES siekia sumažinti atsilikimą ir daug investuoja į skaitmeninę infrastruktūrą, tačiau vis dar yra priklausoma nuo importuojamų technologijų. Vis dėlto, dėl stiprios pramonės bazės ir didėjančios skaitmeninės technologijos diegiančių įmonių dalies Europa turi palankias sąlygas pasiekti reikšmingą našumo augimą, kurį gali paskatinti platesnė technologijų sklaida. Pažymėtina, kad dirbtinio intelekto dividendai jau pradeda ryškėti ES, o nauda gaunama iš pramoninio diegimo. EIB investicijų apžvalgos (EIBIS) įmonių lygmens duomenys rodo, kad dirbtinio intelekto diegimas nuo 2019 iki 2025 m. ES lėmė 0,34 procentinio punkto metinį bendro produktyvumo padidėjimą. Yra įrodymų, kad poveikis produktyvumui ypač didelis aukštųjų technologijų gamyboje. Dirbtinis intelektas padeda įmonėms veikti efektyviau, optimizuoti procesus ir didinti konkurencingumą. Skaitmeninėms technologijoms toliau plintant visuose sektoriuose, kuriant ir diegiant naujas inovacijas, įskaitant generatyvinį dirbtinį intelektą, galima pasiekti dar didesnę produktyvumo padidėjimą⁹⁹.

Europai, kaip ir JAV bei Kinijai, tenka panaši pasaulyje užregistruojamų patentų dalis, tačiau komerciškai ES panaudojama tik trečdalis universitetų užregistruojamų patentų. Tai lemia ir tai, kad Europos startuoliams sunku plėstis bendrojoje rinkoje dėl reguliavimo kliūčių, administracinės naštos ir pan., jie taip pat turi mažiau galimybių gauti labai rizikingo kapitalo ir kitų formų rizikos kapitalo nei JAV startuoliai. Palyginimui, ES tenkanti pasaulyje pritraukiamo labai rizikingo kapitalo dalis sudaro 5 proc., JAV – 52 proc.¹⁰⁰

Speciali ES startuolių ir veiklą plečiančių įmonių strategija¹⁰¹ padės šalinti naujoms įmonėms kurtis ir plėstis trukdančias kliūtis, kurios, be kita ko, mažina ES konkurencingumo su JAV galimybes. Pagal ją visų pirma bus gerinami universitetų ir verslo sektoriaus ryšiai bei patentų komercializavimo perspektyvos. Bus šalinamos kliūtys, kurių priežastys – galimybių gauti rizikos kapitalo stoka, bendrosios rinkos susiskaidymas, ribota specialistų ir kvalifikuotų darbuotojų pasiūla ir judumas, taip pat nepakankamai tikslus paramos inovacijoms nukreipimas.

Europos inovacijų¹⁰² aktu bus skatinama suteikti novatoriškoms įmonėms galimybę naudotis Europos mokslinių tyrimų ir technologijų infrastruktūra ir intelektiniais ištekliais, sukurtais vykdant viešosiomis lėšomis finansuotą mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklą, taip siekiant didinti užregistruojamų patentų skaičių, taip pat apribotomis bandomosiomis reglamentavimo aplinkomis, sudarančiomis novatoriams sąlygas kurti ir išbandyti naujas idėjas.

Be to, bendradarbiaujant su Europos investicijų banko (EIB) grupe ir privačiais investuotojais, numatoma įgyvendinti investicijų programą „TechEU“¹⁰³, kurios tikslas – panaikinti finansavimo

⁹⁷ EIB. *Investment Report 2025/2026. Capitalising on Europe's Strengths*:

<https://www.eib.org/en/publications/20250379-investment-report-2025>

⁹⁸ European Commission. *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Competitiveness Compass for the EU (COM(2025) 30 final)*.

⁹⁹ EIB. *Investment Report 2025/2026. Capitalising on Europe's Strengths*.

¹⁰⁰ European Investment Bank. *The scale-up gap: Financial market constraints holding back innovative firms in the European Union*: <https://www.eib.org/en/publications/20240130-the-scale-up-gap>

¹⁰¹ Europos regionų komitetas. *ES startuolių ir veiklą plečiančių įmonių strategija*: <https://www.cor.europa.eu/lt/musu-darbas/nuomones/cdr-2449-2025>

¹⁰² European Commission. *European Innovation Act*: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/support-policy-making/shaping-eu-research-and-innovation-policy/european-innovation-act_en

¹⁰³ TechEU: <https://www.eib.org/en/projects/topics/innovation-digital-and-human-capital/techeu/index>

deficitą, siekiant remti perversmines inovacijas, stiprinti Europos pramonės pajėgumus ir plėsti įmones, investuojančias į novatoriškas technologijas, pavyzdžiui, į dirbtinį intelektą, švarias technologijas, ypatingos svarbos žaliavas, energijos kaupimo, kvantinės kompiuterijos, puslaidininkių technologijas, gyvybės mokslus ir neurotechnologijas¹⁰⁴.

Dar viena svarbi ES konkuravimo su JAV kryptis – didesnio ekonominio masto sukūrimas bendrijos viduje. EIB vertinimu, bendroji rinka lėmė apie 25 proc. naujų ES investicijų nuo 1980 m., tačiau 62 proc. įmonių susiduria su sunkumais dėl nacionalinių taisyklių ir reikalavimų skirtumų. Pašalinus šias kliūtis, įmonių investicijų ir turto santykis galėtų padidėti maždaug 10 proc.¹⁰⁵

Žaliojo kurso pramonės planas¹⁰⁶ parodo ES atsaką į pasaulinę subsidijų ir švariųjų technologijų konkurenciją, įskaitant JAV. Jo priemonės grindžiamos keturiais ramsčiais: paprastesniu reguliavimu, finansavimu, įgūdžiais ir atspariomis tiekimo grandinėmis. Tai perspektyvi ES konkuravimo kryptis, nepaisant to, kad perėjimas prie švarių technologijų iš pradžių reikalauja nemažai investicijų.

Taigi, iš esmės ES pramonės konkuravimo su JAV modelis grindžiamas kelių priemonių deriniu: pramoniniu DI pritaikymu, bendrosios rinkos mastu, kapitalo sutelkimu, pigesne ir saugesne energija bei strateginių gamybos pajėgumų išlaikymu Europoje. Tam reikalingos investicijos į 5G ir būsimus 6G tinklus, duomenų centrus, našiąją kompiuteriją, kvantines technologijas ir bendras Europos duomenų erdves. Kartu būtina didinti viešąsias ir privačias investicijas į mokslinius tyrimus, plėsti tarpvalstybinius projektus, supaprastinti DI bei duomenų naudojimo reglamentavimą, kt.¹⁰⁷

5. ES ir Kinijos konkurencija pramonės ir technologijų srityje

ES prekybos su Kinija deficitas nuosekliai gilėja. 2025 m. ES eksportavo į Kiniją prekių už 199,6 mlrd. EUR, o importavo už 559,4 mlrd. EUR – pasiekiant 359,8 mlrd. EUR prekybos deficitą¹⁰⁸. Palyginti su 2024 m., ES eksportas į Kiniją sumažėjo 6,5 proc., o importas išaugo 6,4 proc. Ilgesnėje perspektyvoje asimetrija dar ryškesnė: palyginti su 2015 m., eksportas išaugo 37,1 proc. (nuo 145,6 mlrd. EUR), o importas – net 89 proc. (nuo 295,9 mlrd. EUR)¹⁰⁹. Šie skaičiai rodo ilgalaikį ES ir Kinijos prekybos disbalansą: importas iš Kinijos auga gerokai sparčiau nei ES eksportas. Vis dėlto nuo 2023 m. taikomos prekybos apsaugos priemonės yra skirtos konkretiems produktams ir nustatytiems rinkos iškraipymams, todėl bendro prekybos deficito pokytis negali būti tiesiogiai laikomas šių priemonių veiksmingumo rodikliu.

¹⁰⁴ European Commission. *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Competitiveness Compass for the EU (COM(2025) 30 final)*.

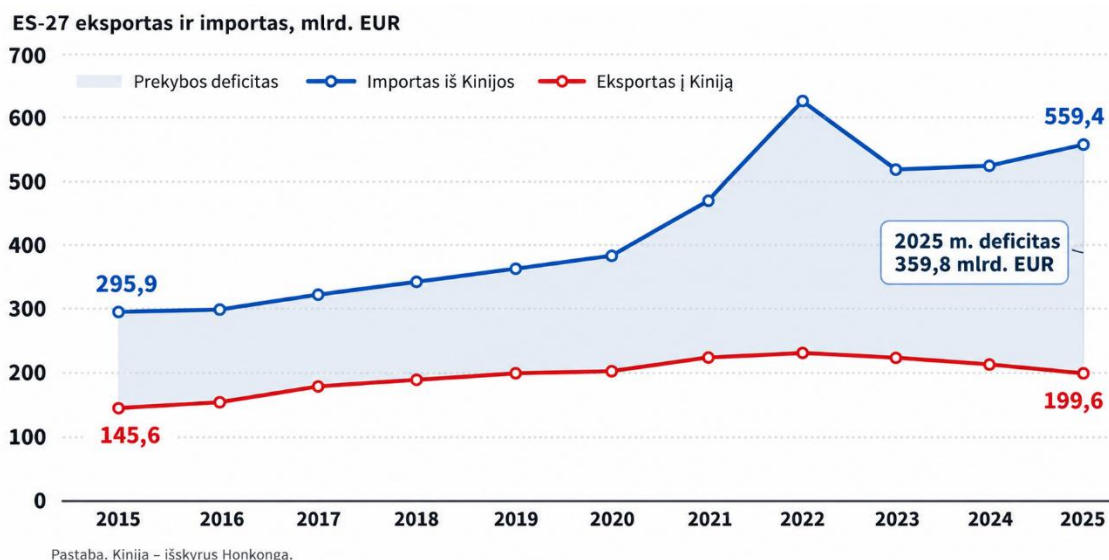
¹⁰⁵ EIB. *Investment Report 2025/2026. Capitalising on Europe's Strengths*.

¹⁰⁶ European Commission. *The Green Deal Industrial Plan. Putting Europe's net-zero industry in the lead*: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/green-deal-industrial-plan_en

¹⁰⁷ EIB. *Investment Report 2025/2026. Capitalising on Europe's Strengths*.

¹⁰⁸ Eurostat. 2026. *Trade in goods with China in 2025*: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20260410-2>

¹⁰⁹ Eurostat. 2026. *EU trade with China – latest developments – Statistics Explained*: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_China_-_latest_developments

7 pav. ES prekyba su Kinija, 2015–2025 m.

Šaltinis: Eurostat. 2026. *Trade in goods with China in 2025*

2025 m. net 97,3 proc. importo iš Kinijos sudarė pramonės gaminiai. Didžiausia importo kategorija buvo elektros įranga ir elektronika (164,9 mlrd. EUR, arba 29,5 proc. viso importo), po jos – mašinos ir mechaniniai įrenginiai (106,5 mlrd. EUR, 19 proc.)¹¹⁰. Didžiausias deficitas 2024 m. susidarė mašinų ir transporto priemonių kategorijoje (176,7 mlrd. EUR) bei kitų pramonės gaminių kategorijoje (131,4 mlrd. EUR). Iš 27 ES valstybių narių tik Airija ir Liuksemburgas 2024 m. turėjo prekybos su Kinija perteklių; didžiausią deficitą fiksavo Nyderlandai (85 mlrd. EUR), nors šį rodiklį iš dalies iškreipia vadinamasis „Roterdamo efektas“, kai per Nyderlandų uostus įvežamos prekės statistiškai priskiriamos šiai valstybei¹¹¹. Paslaugų prekyboje ES vis dar išlaiko perteklių su Kinija, tačiau jis santykinai nedidelis – 2025 m. siekė 21,3 mlrd. EUR¹¹².

Kinijos modelis remiasi masinėmis, valstybės nukreiptomis subsidijomis ir koordinuota fiskalinės, prekybos ir pramonės politikos sąveika. CSIS vertinimu, 2019 m. kiekybiškai įvertinamos Kinijos pramonės politikos išlaidos sudarė ne mažiau kaip 1,73 proc. BVP. Šis įvertis jau apima ne tik tiesiogines subsidijas, bet ir mokesčių lengvatas, lengvatinį kreditavimą, valstybinius investicinius fondus bei paramą valstybės valdomoms įmonėms. CSIS pažymi, kad dėl kiekybiškai neįvertinamų priemonių faktinis paramos mastas gali būti didesnis¹¹³. ES modelis, priešingai, yra suvaržytas valstybės pagalbos taisyklių, fragmentuoto 27 valstybių narių sprendimų priėmimo ir riboto bendrojo biudžeto, todėl ES atsakas remiasi ne subsidijų lenktynėmis, o reguliaciniais ir prekybos apsaugos instrumentais bei tiksliniu strateginių technologijų finansavimu.

¹¹⁰ Eurostat. 2026. *Trade in goods with China in 2025*

¹¹¹ Eurostat. 2025. *Slight decline in imports and exports from China in 2024*:

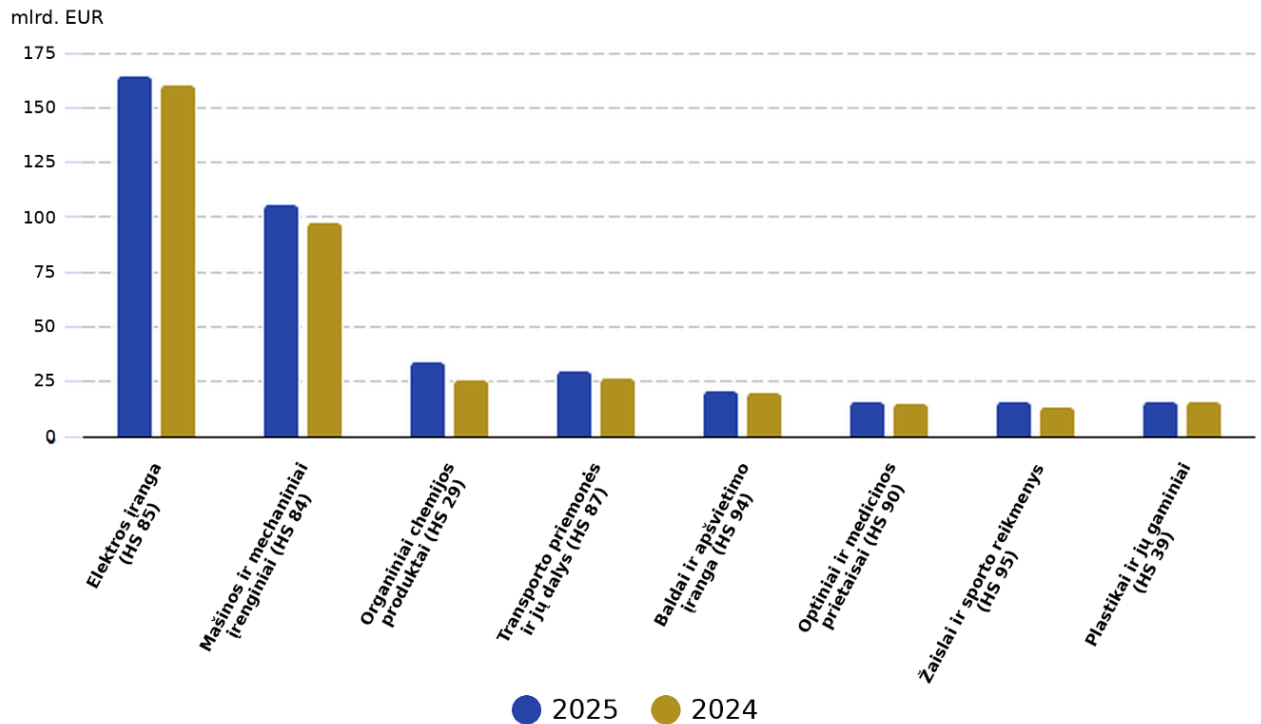
<https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250304-1>

¹¹² European Commission (DG Trade). 2026. *EU trade relations with China – Facts, figures and latest developments*:

https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china_en

¹¹³ DiPippo, G., Mazzocco, I., Kennedy, S. 2022. *Red Ink: Estimating Chinese Industrial Policy Spending in Comparative Perspective*. CSIS:

<https://www.csis.org/analysis/red-ink-estimating-chinese-industrial-policy-spending-comparative-perspective>.

8 pav. Pagrindinės produktų grupės, kurias ES importuoja iš Kinijos

Šaltinis: Eurostat. 2026. Trade in goods with China in 2025

Saulės energetikoje ES priklausomybė nuo Kinijos ypač aukšta: Tarptautinės energetikos agentūros duomenimis, Kinijos dalis visose pagrindinėse saulės fotovoltinių modulių gamybos grandinės stadijose (polikristalinio silicio, plokštelių, elementų, modulių) viršija 80 proc., o kai kuriose grandyse artėja prie 95 proc., ir tai leidžia Kinijai gaminti modulius gerokai pigiau nei Europos gamintojams¹¹⁴. Ši asimetrija sukuria principinę „geopolitikos prieš klimatą“ dilemą: pigus Kinijos importas yra greičiausias ir pigiausias kelias ES dekarbonizacijos tikslams pasiekti, tačiau jis kartu silpnina Europos gamybos bazę ir gilina strateginę priklausomybę.

Puslaidininkų srityje ES išlaiko stiprias pozicijas kai kuriuose gamybos įrangos segmentuose – Nyderlandų bendrovė ASML yra vienintelė pasaulyje komercinė ekstremaliosios ultravioletinės spinduliuotės (EUV) litografijos sistemų tiekėja – taip pat galios elektronikos ir jutiklių srityse, tačiau jos bendra pasaulinės gamybos dalis gerokai atsilieka nuo lustų akte išsikelto tikslo¹¹⁵.

Kritinių žaliavų srityje Kinija kontroliuoja apie 59 proc. pasaulinės kritinių žaliavų gamybos ir apie 90 proc. jų perdirbimo pajėgumų, įskaitant beveik visišką retųjų žemių elementų perdirbimo monopolį – būtent ši priklausomybė paskatino Kritinių žaliavų akto priėmimą ir jame nustatytą 2030 m. diversifikavimo orientyrą, pagal kurį ne daugiau kaip 65 proc. ES metinio kiekvienos strateginės žaliavos poreikio bet kuriame atitinkamame perdirbimo etape turėtų būti tenkinama iš vienos trečiosios valstybės¹¹⁶. Europos Centrinio Banko 2025 m. analizė atskleidė sisteminę šios priklausomybės prigimtį: daugiau nei 80 proc. didelių Europos įmonių yra ne daugiau kaip per tris tiekimo grandinės tarpininkus nuo Kinijos retųjų žemių gamintojo.¹¹⁷ Kinijos 2025 m. įvesti retųjų

¹¹⁴ International Energy Agency (IEA). 2022. Solar PV Global Supply Chains: <https://www.iea.org/reports/solar-pv-global-supply-chains>.

¹¹⁵ European Court of Auditors. 2025. Special Report 12/2025: The EU's strategy for microchips: <https://www.eca.europa.eu/en/publications/SR-2025-12>.

¹¹⁶ European Parliament and Council of the European Union. 2024. Regulation (EU) 2024/1252 (Critical Raw Materials Act): <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1252/oj>.

¹¹⁷ European Central Bank. 2025. How vulnerable is the euro area to restrictions on Chinese rare earth exports? (Economic Bulletin, Issue 5): https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/focus/2025/html/ecb.ebbox202506_01~44d432008e.en.html

žemių eksporto kontrolės sugriežtinimai pademonstravo šios priklausomybės potencialą ir sustiprino ES argumentus dėl tiekimo šaltinių diversifikavimo būtinybės.

Kinija, remdamasi 2020 m. Eksporto kontrolės įstatymu, laipsniškai ir strategiškai plėtė eksporto apribojimus¹¹⁸. Poveikis buvo dramatiškas: 2025 m. gegužę Kinijos retųjų žemių magnetų eksportas sumažėjo maždaug 75 proc., priversdamas dalį Europos automobilių gamintojų laikinai stabdyti gamybą; stibio eksportas po ankstesnių apribojimų buvo kritęs apie 97 proc.¹¹⁹. Nuo 2025 m. spalio 9 d. Kinijos leidimo reikalaujama eksportuojant magnetus, kuriuose yra vos 0,1 proc. Kinijos kilmės retųjų žemių medžiagų; ši antroji apribojimų banga vėliau buvo laikinai sustabdyta iki 2026 m. lapkričio. MERICS vertinimu, šios kontrolės tiesiogiai kliudo ES ginkluotės atnaujinimo programoms, tačiau kartu atveria strateginį langą paspartinti nuosavų pajėgumų kūrimą¹²⁰.

6. ES prekybos apsaugos priemonės

ES vykdo antisubsidinius ir antidempingo tyrimus švariųjų technologijų sektoriuose (vėjo turbinų, saulės modulių, medicinos prietaisų viešųjų pirkimų). Esminė naujovė – Užsienio subsidijų reglamentas, leidžiantis Komisijai tirti trečiųjų šalių subsidijas, iškraipančias ES vidaus rinką per įmonių susijungimus ir viešuosius pirkimus, su galimybe skirti baudas iki 10 proc. metinės apyvartos¹²¹. Pirmasis nuodugnus FSR tyrimas 2024 m. vasarį buvo nukreiptas būtent prieš Kinijos valstybinės įmonės CRRC dukterinę bendrovę, dalyvavusią Bulgarijos elektrinių traukinių viešajame pirkime, kurio vertė – apie 610 mln. EUR¹²²; tyrimui prasidėjus CRRC pasiūlymą atsiėmė, tai tapo vienu pirmųjų praktinių galimo naujojo instrumento atgrasomojo poveikio pavyzdžių¹²³.

Kita kryptis – anglies dioksido korekcinis mechanizmas, kuris nuo 2027 m. įpareigos importuotojus pirkti sertifikatus, atitinkančius importuojamų prekių (cemento, geležies ir plieno, aliuminio, trašų, elektros ir vandenilio) gamybos metu išmestą anglies dioksidą¹²⁴. Nors formaliai mechanizmas yra klimato politikos priemonė, skirta anglies dioksido nutekėjimo prevencijai, funkciškai jis veikia ir kaip konkurencinės apsaugos instrumentas nuo taršesnės, pigesnės importuojamos produkcijos – įskaitant Kinijos plieno ir aliuminio gamintojus – kartu skatinantis prekybos partnerius perimti anglies apmokestinimą¹²⁵.

Tiesioginių užsienio investicijų tikrinimo reglamentas sukūrė ES lygmens bendradarbiavimo mechanizmą, pagal kurį nuo 2020 m. peržiūrėta daugiau kaip tūkstantis sandorių¹²⁶, o 2024 m. ekonominio saugumo pakete pasiūlyta reglamento peržiūra siekia, kad tikrinimo mechanizmus turėtų visos valstybės narės, iškelta išeinančių investicijų į jautriausias technologijas (pažangiuosius puslaidininkius, dirbtinį intelektą, kvantines technologijas) stebėsenos iniciatyva¹²⁷. Telekomunikacijų srityje ES 5G kibernetinio saugumo priemonių rinkinys sukūrė pagrindą riboti

¹¹⁸ Global Trade Alert. 2025. *A Widening Net: A Short History of Chinese Export Controls on Critical Raw Materials*: <https://globaltradealert.org/blog/a-short-history-of-chinese-export-controls-on-critical-raw-materials>

¹¹⁹ European Parliament (EPRS). 2025. *China's rare-earth export restrictions*: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2025/779220/EPRS_ATA\(2025\)779220_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2025/779220/EPRS_ATA(2025)779220_EN.pdf)

¹²⁰ MERICS. 2025. *China's rare-earths export controls hit EU rearmament – but open a strategic window*: <https://merics.org/en/comment/chinas-export-controls-hit-eu-rearmament-open-strategic-window>

¹²¹ European Parliament and Council of the European Union. 2022. *Regulation (EU) 2022/2560 on foreign subsidies distorting the internal market (FSR)*: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2560/oj>

¹²² European Commission, 2024. *Commission opens first in-depth investigation under the Foreign Subsidies Regulation*: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_887

¹²³ Railway Gazette International. 2024. *CRRC drops Bulgarian train bid following EU investigation*: <https://www.railwaygazette.com/crrc-drops-bulgarian-train-bid-following-eu-investigation/66206.article>

¹²⁴ European Parliament and Council of the European Union. 2023. *Regulation (EU) 2023/956 establishing a carbon border adjustment mechanism (CBAM)*: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/956/oj>

¹²⁵ European Commission, 2026. *Carbon Border Adjustment Mechanism. Directorate-General for Taxation and Customs Union (DG TAXUD)*: https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en

¹²⁶ European Parliament and Council of the European Union. 2024. *Regulation (EU) 2024/1252 (Critical Raw Materials Act)*

¹²⁷ European Commission, 2024. *New initiatives to strengthen economic security*, COM(2024) 22: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52024DC0022>.

„didelės rizikos tiekėjų“ – praktikoje pirmiausia Kinijos „Huawei“ ir ZTE – dalyvavimą kritinėje tinklų infrastruktūroje, o Komisija pati įsipareigojo šių tiekėjų įrangos nenaudoti ir riboti jų prieigą prie ES finansavimo¹²⁸. Apsaugos nuo ekonominės prievartos priemonė papildė šį arsenalą atgrasymo instrumentu, leidžiančiu ES kolektyviai atsakyti į trečiųjų šalių ekonominį spaudimą atskiroms valstybėms narėms¹²⁹.

Kritinių žaliavų aktas nustato vidaus gavybos ir perdirbimo tikslus, numato strateginių partnerysčių su ištekliais turtingomis trečiosiomis šalimis tinklą bei strateginių projektų mechanizmą tiek ES viduje, tiek už jos ribų¹³⁰. Ši kryptis atspindi principinį ES pasirinkimą: skirtingai nei visiško atsiejimo strategija, rizikos mažinimas siekia išlaikyti ekonominius ryšius su Kinija ten, kur jie abipusiai naudingi, kartu šalinant kritines vienpusės priklausomybes – poziciją, kurią įtvirtino dar 2019 m. strateginė perspektyva, apibrėžusi Kiniją vienu metu kaip partnerę, konkurentę ir sistemine varžovę¹³¹.

Aktas apima 34 kritines žaliavas (iš jų 17 strateginių) ir nustato kiekybinius 2030 m. tikslus: ne mažiau kaip 10 proc. ES metinio suvartojimo turi būti dengiama ES gavyba, 40 proc. – ES perdirbimu, 25 proc. – antriniu perdirbimu, o iš vienos trečiosios šalies negali būti importuojama daugiau kaip 65 proc. bet kurios strateginės žaliavos¹³². Komisija priėmė veiksmų planą, kuriuo siekiama sumažinti priklausomybę nuo Kinijos iki 50 proc. baterijų, retųjų žemių ir gynybos žaliavų grandinėse¹³³. Pagal šią iniciatyvą „Neo Performance Materials“ Estijoje atidarė retųjų žemių magnetų gamyklą (2 tūkst. tonų metinis pajėgumas), tapusią pirmąja tokio masto Europoje¹³⁴. Vis dėlto ekspertinė kritika pabrėžia dvi struktūrines akto silpnynes: jis neįsipareigojo skirti jokio tiesioginio ES viešojo finansavimo, o gavybos ir perdirbimo projektų vystymas paprastai trunka iki 15 metų – gerokai ilgiau nei politiniai siekiai¹³⁵.

6.1. Ateities iššūkiai

ES atsakas į Kinijos iššūkį pramonės ir technologijų srityje 2020–2026 m. yra istoriškai neturintis precedento. Sukurtas visas arsenalas nuo Lustų, Nulinės taršos pramonės ir Kritinių žaliavų akto iki Užsienio subsidijų reglamento, Tarptautinių viešųjų pirkimų priemonės, Kovos su ekonomine prievarta priemonės ir Švarios pramonės susitarimo – tačiau jo veiksmingumas kol kas ribotas: prekybos deficitas su Kinija ne tik nesumažėjo, bet išaugo iki rekordinių 359,8 mlrd. EUR 2025 m.¹³⁶

Esminė ES problema yra finansavimo mastelio ir įgyvendinimo greičio atotrūkis palyginti su JAV ir Kinija: ES priemonės daugiausia remiasi persikirstytomis, o ne naujomis lėšomis, o investicijų poreikis lieka neužpildytas dėl politinio nesutarimo dėl bendro finansavimo mechanizmų¹³⁷. Valstybių narių susiskaldymas – ryškiausiai pasireiškęs 2024 m. balsavime dėl elektromobilių muitų

¹²⁸ European Commission, 2020. Cybersecurity of 5G networks: EU Toolbox of risk mitigating measures: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/eu-toolbox-5g-security>.

¹²⁹ European Parliament and Council of the European Union. 2023. Regulation (EU) 2023/2675 on the protection of the Union and its Member States from economic coercion by third countries (Anti-Coercion Instrument): <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/2675/oj>.

¹³⁰ European Parliament and Council of the European Union. 2024. Regulation (EU) 2024/1252 (Critical Raw Materials Act)

¹³¹ European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. 2019. EU–China – A Strategic Outlook, JOIN(2019) 5: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019JC0005>.

¹³² Council of the EU (Consilium). 2024. Critical raw materials act: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/critical-raw-materials/>

¹³³ Jacques Delors Centre. 2025. The EU's critical raw materials predicament: ReSourceEU to the Rescue?: <https://www.delorscentre.eu/en/publications/detail/publication/the-eus-critical-raw-materials-predicament>

¹³⁴ CNBC. 2025. Europe has rare earths but, for now, it's at China's mercy like everyone else: <https://www.cnbc.com/2025/11/19/europe-has-rare-earths-but-for-now-its-at-chinas-mercy.html>

¹³⁵ Jacques Delors Centre. 2025. The EU's critical raw materials predicament: ReSourceEU to the Rescue?

¹³⁶ Eurostat. 2026. Trade in goods with China in 2025

¹³⁷ European Commission. The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi

– išlieka strateginiu ES silpnumu, kurį Kinija sistemiškai išnaudoja per selektyvias atsakomąsias priemones ir tikslines investicijas¹³⁸.

ES priemonės generuoja paradoksalius šalutinius efektus: elektromobilių muitai paskatino Kinijos gamintojų investicijas Europoje ir hibridų importo bumą, o eksporto kontrolė mažina Europos įmonių (ASML) pajamas, kartu skatindama Kiniją spartinti nuosavų alternatyvų kūrimą¹³⁹.

Struktūriniai rodikliai – MTEP intensyvumas, dirbtinio intelekto skaičiavimo galia (4,8 proc. pasaulinės prieš JAV 74 proc.), pramonės elektros kainos (2,4 karto didesnės nei JAV ir Kinijoje) – rodo, kad ES konkurencinis atotrūkis yra fundamentalus ir negali būti įveiktas vien gynybinėmis prekybos priemonėmis; jam reikia esminių vidaus reformų: energijos rinkos integracijos, kapitalo rinkų sąjungos užbaigimo ir realaus, o ne perskirstyto strateginių sektorių finansavimo¹⁴⁰.

2026–2030 m. laikotarpis bus ypač svarbus: jei Lustų aktas 2.0, RESourceEU, Pramonės akceleratoriaus aktas ir „InvestAI“ bus įgyvendinti deklaruotu mastu ir tempu, ES turi galimybę iš dalies stabilizuoti savo pozicijas strateginiuose sektoriuose; priešingu atveju Draghi įvardyta „lėtos agonijos“ trajektorija – laipsniškas pramonės bazės ir technologinio suvereniteto praradimas – gali tapti išsipildančia prognoze.

7. Priemonių efektyvumas

ES ataskaitose¹⁴¹ nurodomos trys konkurencingumui didinti būtinos transformacijos:

- atotrūkio inovacijų srityje panaikinimas;
- bendras priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir konkurencingumo užtikrinimo planas;
- pernelyg didelės priklausomybės mažinimas ir saugumo didinimas.

ES konkurencingumo kompase¹⁴² pagrindinės kryptys papildytos veiksmiais, susijusiais su horizontaliaisiais įgalinamaisiais veiksniais, reikalingais konkurencingumui visuose sektoriuose remti, t. y.:

- reglamentavimo aplinkos paprastinimas, administracinės naštos mažinimas, pirmenybės teikimas spartai ir lankstumui;
- visapusiškas bendrosios rinkos masto teikiamų pranašumų išnaudojimas šalinant kliūtis;
- finansavimas santaupų ir investicijų sąjungos bei perorientuoto ES biudžeto lėšomis;
- skatinimas ugdyti įgūdžius ir kurti kokybiškas darbo vietas, kartu užtikrinant socialinį sąžiningumą;
- geresnis politikos koordinavimas ES ir nacionaliniu lygmenimis.

2025 m. balandžio 30 d. EK vertinimas nustatė, kad „Europos horizonto“ programa (93,5 mlrd. EUR biudžetas) turi vieną aukščiausių išmatuotų efektyvumų tarp visų priemonių: kiekvienas ES investuotas euras vertinamas kaip generuojantis iki 11 EUR prieaugio iki 2045 m. Per pirmuosius trejus metus finansuota per 15 000 projektų su 43 mlrd. EUR biudžetu. Tačiau yra ir efektyvumą ribojančių signalų: paraiškų sėkmės rodiklis krito iki maždaug 16 proc., o visiems kokybiškiems

¹³⁸ ECFR. 2024. *Divided we stand: The EU votes on Chinese electric vehicle tariffs*: <https://ecfr.eu/article/divided-we-stand-the-eu-votes-on-chinese-electric-vehicle-tariffs>

¹³⁹ Rhodium Group. 2026. *Don't Stop Me Now: Chinese Cars Are Having a Good Time in Europe*: <https://rhg.com/research/dont-stop-me-now-chinese-cars-are-having-a-good-time-in-europe/>

¹⁴⁰ BusinessEurope. 2025. *High cost of energy*: <https://www.besbusiness.eu/media-room/data-hub/high-cost-of-energy/>

¹⁴¹ European Commission. *The Draghi report: A competitiveness strategy for Europe (Part A)*: https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness%20_%20A%20competitiveness%20strategy%20for%20Europe.pdf

¹⁴² European Commission. *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Competitiveness Compass for the EU (COM(2025) 30 final)*: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025DC0030>

pasiūlymams finansuoti būtų reikėję dar beveik 82 mlrd. EUR – beveik septyni iš dešimties kokybiškų pasiūlymų negavo finansavimo dėl biudžeto stygiaus¹⁴³.

Užsienio subsidijų reglamentas yra viena veiksmingiausių ES pramonės politikos priemonių, jo poveikis yra konkretus ir išmatuojamas. Reglamentas buvo taikomas gerokai dažniau, nei iš pradžių prognozuota. Iki 2025 m. pabaigos Europos Komisijos Konkurencijos generalinis direktoratas gavo beveik 300 pranešimų apie planuojamus didelius įmonių susijungimus ir įsigijimus, kurių dalyviai buvo gavę reikšmingų finansinių įnašų iš ES nepriklausančių valstybių. Nors buvo tikėtasi maždaug 30 tokių pranešimų per metus, faktinis jų skaičius buvo gerokai didesnis. Vidaus rinkos generalinis direktoratas taip pat gavo beveik 3 000 pranešimų apie užsienio finansinę paramą gavusių įmonių dalyvavimą didelės vertės viešuosiuose pirkimuose.

Šie pranešimai leidžia Europos Komisijai dar prieš užbaigiant sandorį ar sudarant viešojo pirkimo sutartį patikrinti, ar trečiosios valstybės parama nesuteikė įmonei nesąžiningo pranašumo. Taip siekiama užkirsti kelią situacijoms, kai subsidijuojama įmonė gali pasiūlyti dirbtinai didelę kainą už ES bendrovę arba nepagrįstai mažą kainą viešajame pirkime ir dėl to išstumti konkurentus, kurie tokios valstybės paramos negauna. Reglamentas prisideda prie vienodesnių konkurencijos sąlygų bendrojoje rinkoje ir apsaugo ES įmones nuo subsidijomis paremto nesąžiningo konkuravimo.

Reglamento poveikį rodo ir konkretūs atvejai, Kinijos valstybės remiamos įmonės, pradėjus tyrimus, pasitraukė iš ES viešųjų pirkimų konkursų. Taip nutiko Bulgarijoje, taip pat bendrovėms „Longi“ ir „Shanghai Electric“ dalyvaujant saulės modulių konkursuose. Nustatyta, kad bendrovė buvo gavusi ne mažiau kaip 1,745 mlrd. EUR užsienio finansinių įnašų – maždaug penkis kartus daugiau, nei siekė jos pateikto pasiūlymo vertė¹⁴⁴.

Vis dėlto reglamento taikymas turi ir trūkumų. Komisija retai naudojosi teise savo iniciatyva pradėti tyrimus, o 2025 m. sausį Kinijos prekybos ministerija pareiškė, kad reglamentas sudaro kliūtis prekybai ir investicijoms. Tai rodo, kad jo taikymas gali turėti geopolitinių pasekmių.

Nepaisant šių apribojimų, reglamentas vertintinas kaip labai veiksminga priemonė. Jam nereikia tiesioginių ES biudžeto išlaidų, tačiau jis leidžia praktiškai apsaugoti sąžiningą konkurenciją ir bendrosios rinkos vientisumą.

Omnibus I paketas, galutinai priimtas 2026 m. vasarį, susiaurino tvarumo atskaitomybės ir išsamaus patikrinimo taikymą įmonėms su daugiau nei 1000 darbuotojų ir 450 mln. EUR apyvarta, žadėdamas sumažinti administracinę naštą bent 25 proc. (35 proc. mažoms ir vidutinėms įmonėms)¹⁴⁵. Procesas buvo politiškai konfliktiškas – Europos Parlamentas 2025 m. spalį iš pradžių atmetė kompromisą, atspindėdamas įtampą tarp supaprastinimo ir tvarumo tikslų. Administracinės naštos mažinimas yra pagrįstas atsakas į Draghi diagnozę, kad dviem iš trijų įmonių reguliavimo našta yra pagrindinė kliūtis¹⁴⁶, tačiau tiesioginis konkurencingumo efektas kol kas neįrodytas empiriškai.

Kitus ambicingus siekius deklaruojančios priemonės turi ribotus biudžetus ir sudėtingus reguliavimo mechanizmus dėl ko gali susidurti su iššūkiais siekiant užsibrėžtų tikslų. Ypač aktuali ES problema, lyginant su JAV ir Kinija, nėra strateginės vizijos trūkumas, tačiau įgyvendinimo svertų ir fiskalinio pajėgumo deficitas. Draghi tikslų įgyvendinimo lygis (11,2 proc. 2025 m. rugsėjį, 15,1 proc. 2026 m. sausį)¹⁴⁷.

¹⁴³ European Commission. 2025. *Interim Evaluation of Horizon Europe*, COM(2025) 189 final: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/1a80e2e1-df28-4f1a-8a52-a0e1b47a1860_en

¹⁴⁴ European Commission. *The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi*

¹⁴⁵ Council of the EU. 2026. *Council signs off simplification of sustainability reporting and due diligence requirements to boost EU competitiveness*: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/02/24/council-signs-off-simplification-of-sustainability-reporting-and-due-diligence-requirements-to-boost-eu-competitiveness/>

¹⁴⁶ European Commission. *The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi*

¹⁴⁷ EPIC. 2026. *The Draghi Observatory Implementation Index Update (January 2026)*: <https://thinkpic.eu/publication/the-draghi-observatory-implementation-index-update-january-2026/>